

Vaskiluoto

Kulttuurihistoriallinen selvitys

Minna Halonen, Eija Teivas, Annina Vainio, Nina Virtanen

SITOWISE

Sisältö 2

Perustiedot 3

Johdanto 4

Alueen yleiskuvaus 9

Rakennetun ympäristön aluetyypit 14

Kuvaus

Tulkinta

Arviointi

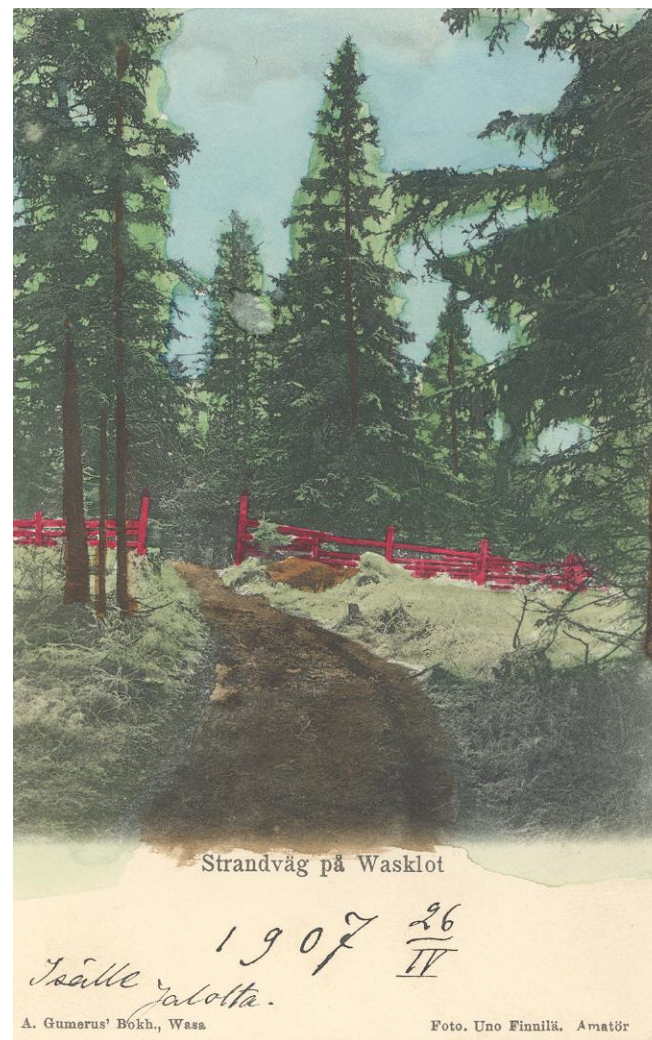
Kokonaisuuden arvio ja analyysi 37

Muutosherkkyys karttaesitykset 39

Käytettyjen menetelmien kuvaus 47

Liitekuva 48

Lähdeluettelo 49

Kannen kuva: Vaasan saaristo, Asko Halme, Vaasaennenjanyt.blogspot.
Postikortti, PM arkisto.

Perustiedot

Kohde: Vaskiluoto

Alkuperäinen käyttötarkoitus: kalastus- ja maatalous, vapaa-ajan asuminen, varhainen teollisuus ja syväsatama

Muut käyttötarkoitukset: matkustaja- ja rahtiliikennöinti, öljysatama, pysyvä asuminen, teollisuustoiminta, vapaa-ajan majoitus ja -toiminta, pienvenesatamat

Omistus ja hallinta: kaupunki, yritykset/yksityiset

Laajuus: n. 5.5 km²

Suojelutilanne

RKY rajaukset: ent. Suomen Sokerin alue ja asemaympäristö

Rakennussuojelulailla suojellut kohteet: rautatieasema, asemamestarin talo ja tullimiehen virkatalo

Asemakaavalla suojellut kohteet: ent. Wickströmin konetehdas; Sing Sing (ent. asuntalo); pumpputalo; satamakonttori; ent. paloasema; Nobel Standard vahtitupa; Gulf Oil betoninen säiliö

Lyhenteet

PM (pohjanmaan museo)

RKY- (valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö)

RSL (rakennussuojelulailla suojeltu kohde; huom. LaRs laki rakennusperinnön suojelemisesta 498/2010)

MV (museovirasto)

E-P Voima Oy (Etelä-Pohjanmaan Voima Oy)

Arviointiin liittyvät lyhenteet on esitetty myös kohdassa käytettyjen menetelmien kuvaus

KH- arvojen jaottelu ja lyhenteet

R = rakennushistoriallinen (rakennusperinteinen, -tekniinen tai arkkitehtoninen) (mrp modernirakennusperintö, 1945 jälkeen rakennetut kohteet)

H = historiallinen (esim. asutus-, teollisuus-, liikenne-, sosiaali-, sotahistoria)

Y = ympäristöarvo (maisemakokonaisuus tai maisemallisesti keskeinen sijainti) (mks maisemallisesti keskeinen sijainti)

Selvityksen tarkoitus

Kulttuurihistoriallinen selvitys on laadittu Vaasan kaupungin kaavoituksen toimeksiannosta osayleiskaavaa varten. Selvitys painottuu aluekokonaisuuden ja Vaskiluodon omintakeisten aluetyyppien kulttuurihistoriallisten arvojen arviointiin. Kenttätöiden aikana maastossa kohteet on dokumentoitu valokuvaten.

Kokonaisuuden ja alueiden arvioinnissa on selvityksessä käytetty apuna tiivistelmätaulukkoja. Tarkastelu on sidottu eri aikakausiin, niitä kuvaaviin teemoihin sekä ilmiöihin laajemmin. Arviointi on tehty erikseen käsitellen Vaskiluotoa aluekokonaisuutena ja sen sisällä erilaisia aluetyyppejä niiden historiallis- toiminnallisen luonteen mukaisesti eritellen. Aluetyyppien rakennukset on ryhmitelty painottaen niiden ominaispiirteiden mukaisia fokusrakennuksia. Ne edustavat mahdollisimman monipuolisesti alueen asuttamisen, rakennusperinteen ja teollisen rakentamisen perinteitä. Arviointia on havainnollistettu ajantasa- valokuvien alueelta ja rakennuskohteista.

Arviointi tehdään vakiintuneen kriteeristön perusteella, käyttäen Museoviraston ohjeistuksia ja maakuntamuseoiden rakennetun kulttuuriperinnön kulttuurihistoriallisten arvojen arvioinnin periaatteita. Rakennussuojelun näkökulmasta arvioidaan myös, millä tasolla Vaskiluodon ominaispiirteet ovat säilyneet: hyvin, kohtalaisesti vai ovatko ne merkittävästi muuttuneet. Lopullinen arvottaminen tehdään yhteistyönä arvottamistyryhmässä.

Aiemmat selvitykset

Työssä on käytetty lähteenä erityisesti seuraavia julkaisuja: Rakennushistoriallinen tutkimus-Vaskiluoto 2009, Vaasan kulttuuriympäristöselvitys 2010, Vaasan rakennusperinneselvitykset 1986 ja 2000, KIOSKI -tietokannan alue- sekä rakennuskohtaisia inventointikortteja tietoineen, MV:n valtakunnalliset arvokkaat RKY -rakennukset ja -miljööt rekisteriä, Vaskiluodon osayleiskaavan 2040 osallistumis- ja arviointisuunnitelma.

Pääasialliset työvaiheet

Selvityksen lähtötietoja on täydennetty perehtymällä arkisto- ja kirjallisuuslähteisiin ja käymällä Vaskiluodossa kenttätöyvävaiheessa. Aineistoa työstettäessä hankalimmaksi osoittautui kohdetietojen ja kohteiden yhdistäminen, tunnistus sekä paikannus. Eri selvityksistä ja KIOSKI tietokannasta vertailemalla oli varmistettava kohde- ja paikkatietojen (jopa osoitetiedot vajavaisia) oikeellisuus ja vastaavuus. Rakennusten luokitteluun ja paikannukseen on käytetty lukuisissa selvityksissä vaihtelevasti osoite-, paikan-, suunnittelija- tai rakennusnimiä. Nimet ja nimitykset vaihtelevat eri aikakausina ja jotkut ovat vain paikallisesti tunnettuja. Tässä selvityksessä käytetyt rakennusten ja paikannimet on pyritty yhdenmukaistamaan KIOSKI-tietokannassa käytettyihin, koska tavoitteena on kulttuurihistoriallisiin arvoihin perustuva aluekokonaisuuden ja kohteiden arviointi. Kadun niminä käytetään nykyisiä nimiä ja ilmansuuntina käytetään sekä pää-, että väli-ilmansuuntia.

Helmi- maaliskuussa 2019 tehtiin selvityksen aineistoa koskeva taustatyötä, valmisteltiin kenttätöitä ja suoritettiin valokuvadokumentointi Vaskiluodossa. Raportti laadittiin sovitusti ensivaiheessa alustavaksi arvioinniksi ja analyysiksi huhtikuun 2019 alkuun. Huhtikuun 2019 aikana alustava arviointi täydennetään loppuraportiksi, kun arvottamistyryhmässä tehty alueen ja sen kohteiden arviointi valmistuu. Alue- ja kohdevalokuvat dokumentoinnista järjestetään ja toimitetaan tilaajalle valokuvakansioina muistitikulla. Vaskiluodosta kokonaisuutena ja aluetyypeistä on esitetty karttakuvaukset, joilla havainnollistetaan alueiden ominaispiirteitä ja muutosherkkyyttä. Aluekokonaisuuksiin on taulukoissa otettu esille modernin ajan 1945 jälkeen rakennettuja kohteita, myös teollisuushalleja tai liiketiloja (1970-2000- luku), jotka osoittavat alueen kerroksisuuden, säilyneisyyden ja rakennuskannan muutosten laatua. Niitä ei ole arvioitu KH- arvoiltaan yksittäisinä kohteina vaan osana aluetta. Historiallisen ajan jäännöksiä koskeva selvitysosuus valmistuu kesän 2019 aikana (Mikroliitti Oy, Timo Jussila). Kokonais selvitys on valmis elokuun 2019 loppuun mennessä.

Tilaajan yhteyshenkilönä on toiminut yleiskaavoittaja Annika Birell ja kaavoitusarkkitehti Anne Majaneva. Kenttätöiden ja selvityksen sisällön on laatinut Sitowise Oy kulttuuriympäristötiimistä rakennustutkija Minna Halonen FM, arkkitehdit Eija Teivas ja Annina Vainio sekä suunnittelija Nina Virtanen.

Kulttuurihistoriallinen selvitys pyrkii tiivistämään Vaskiluodon rakennetun ympäristön kulttuurihistorialliset arvot ja erittelemään ominaispiirteet 1890-luvulta 2010-luvulle. Vaskiluodolle on ominaista varsin pitkään toiminnoiltaan vakiintuneena säilyneet aluetyypit esim. lähes luonnontilaisina säilyneet metsäalueet, teollisuusyhdyksunnan ja asumisen perinteiset ympäristöt. Satamaliikenteen, rahtitoimintojen ja koneteollisuuden ympäristöissä sen sijaan on tapahtunut muutoksia, jotka liittyvät teollisuuden, tavara- ja matkustajaliikenteen uudistuksiin, taloudellisina nousu- tai lamakausina sekä rakennemuutoksien aikana.

Vaskiluodon uuden kaupunginosan kaavoittaminen saarelle 1900-luvun alussa osuu yhteen valtakunnallisesti ja maailmalaajuisesti uuden koneteollisuuden kasvun ja kansainvälisen kaupan aikakauteen. Ajalle tyypillistä on, miten lähes luonnontilaiseen ympäristöön rakennetaan ensin rautatie kuljettamaan raaka-aineita maailmalle, sen päätteeksi satama ja radan läheisyyteen teollisuuslaitoksia. Myöhemmin niiden ympärille kasvoi yhteisöjä ja asumista sosiaalisine tarpeineen sekä paikalliskulttuureja ilmiöineen. Ennen näitä rakennelmia saarella oli ollut jo kesäasutusta, 1800-luvun lopulla rakennettuja hirsihuviloita. Ne oli ajan tavan mukaan tehty saaren parhaille asutuspaikoille merinäköalalla länteen.

Vaskiluotoon avattiin ensin ratayhteys ja syväsatama. Niiden myötä tarjoutui resursseja aloittaa Wasa Sockerfabrik (Suomen Sokeri) tehtaan toiminta. Rautatien ja sataman ympäristöön syntyi asemaseudun asutusta, makasiineja ja laaneja. Sokeritehtaan työväen asuttamisen lisäksi tehtaan alueella rakennettiin asuntoja esimiehille ja johdolle. Tehtaiden ympäristössä tyypillisesti asuminen oli hyvin hierarkkista, esimiesten ja työväen erottaminen omille alueilla oli ajan kaavoituksen käytäntö. Arkkitehdit luonnehtivat rakennukset tyyliään ja jopa rakennusmateriaaleiltaan erottuviksi, eri yhteiskuntaluokille. Sosiaalinen asema näkyi tehdasalueilla vielä sotiemme jälkeenkin talotyyppien hierarkiassa. Tämän ymmärtää, kun tarkastelee esim. E-P voima Oy:n tontilla 1950-luvun työväen elementti-kerrostaloja, esimiesten rivi- ja johtajien pientaloja.

Tehtaiden ja sataman keskeinen asema saarella osoittavat, miten tärkeänä niiden toimintoja pidettiin, niin Vaasan kaupungin, kuin yleensäkin yhteiskunnan rakentumiseksi. Ne ovat edustaneet laitureineen, asemineen, tehtaan piippuineen ja kellotorneineen Suomen itsenäistymistä, vaurastumista, talouden kasvua, nousukausia ja hyvinvointivaltion rakentumista yli sadan vuoden ajan.

Rakennukset käyvät keskenään ja ympäristön kanssa jatkuvaa vuoropuhelua ja mihin vaikuttavat edelleen rakennetun- sekä luonnon ympäristön muutokset. Selvityksessä keskitytään erottelemaan saarelle tyypillisimmät ja edustavimmat ominaispiirteet, jotta ne voidaan säilyttää osana Vaskiluodon identiteettiä. Aluetyyppien mukaan dokumentoidut rakennukset on ryhmitelty painottaen alueen ominaispiirteitä, ja maiseman fokus- rakennuksia. Ne edustavat mahdollisimman monipuolisesti kunkin aluetyypin asutus-, rakennus- ja liikenne- sekä teollisuushistoriaa perinteineen.

Vaskiluoto 1855, lähes luonnontilaisena kolmen saaren – Lill Vassklot, Stor Vassklot ja Borgas Öran kokonaisuutena. Se oli osa Klemettilän kylän maita, jotka kaupunki lunasti rakentamista varten. Saarella oli kalastajien käytössä olevia rakennuksia, muutama huvila ja karjanlaidunmaata, minkä vuoksi hakamaan merkkejä on edelleen nähtävissä maaston kivikkoisessa pohjassa saaren keskiosassa. Kuva PM arkisto.

Vaskiluodon rakentumiseksi tarvittiin rautatie, satama ja sokeritehdas

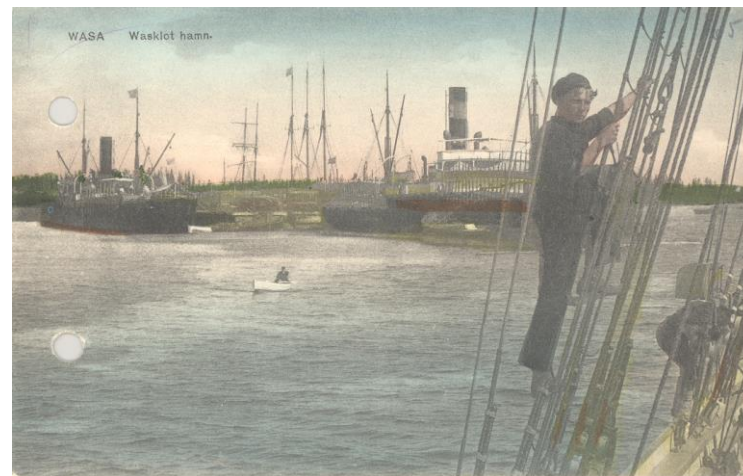
Ratapenger Vaskiluotoon 1900-luvun vaihteessa, postikortti PM arkisto, Brander -54

2019 RKY aluerajaukset, kartta.museoverkko.fi; Suomen Sokerin alue ja rautatiemiljöön rajaukset.

"Wasa Sockerfabrik" 1900-luvun vaihteessa, postikortti PM arkisto

Vaskiluodon satama- 1900-luvun alkupuolelta, postikortti PM arkisto

Saaren varhaisinta asuttamista edustavat kesähuvilat ja purjehdusseuran rakennukset.

säilyneestä 1800-huvilasta. Huvilat löytyvät viereiseltä kartalta.

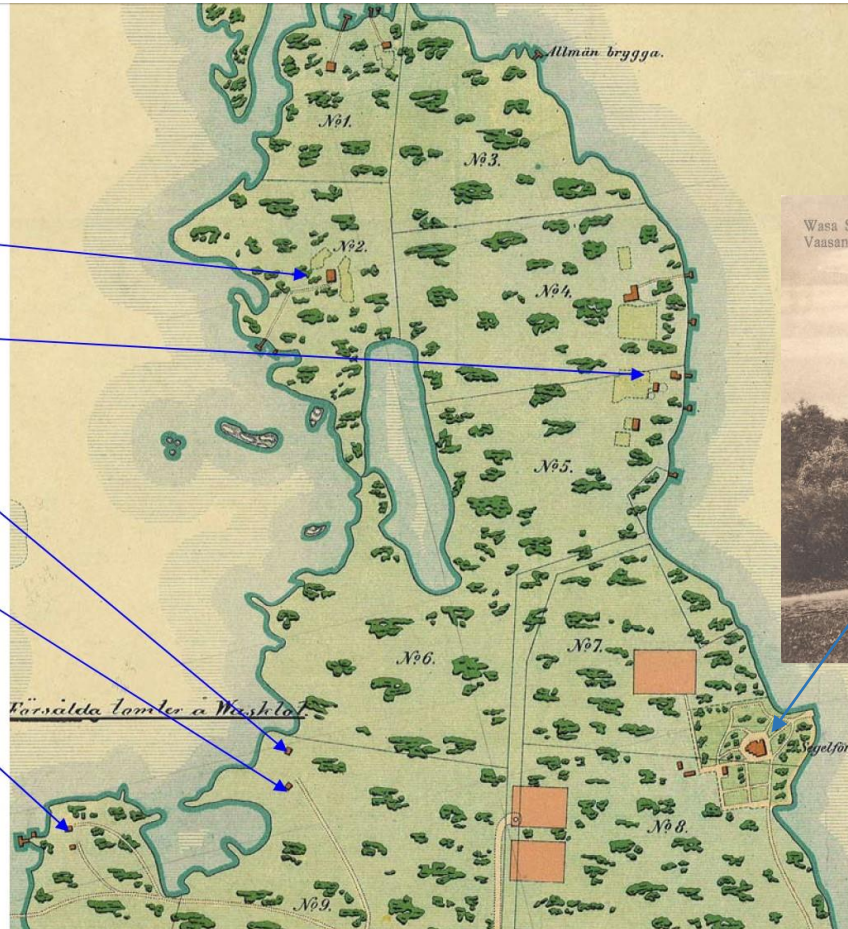
1. Villa Narciss

2. Villa Finnilä

3. Villa Kurtén

4. Villa Roos

5. Villa Stenfors

Karttaote 1907 K.A. Lassenius, Rakennushistoriallinen tutkimus- Vaskiluoto 2009; postikortti PM arkisto

Maisema Vaskiluotoon sisääntuloväyliltä

7

Hotel Scandic Waskia puistomainen rantamaisema

Niemeläntien Terijoki -huvilat ja puistomainen rantamaisema

Moottorikatu länteen kohti öljysatamaa

Rautatie, Sininen tie ja Reininkatu länteen kohti matkustajasatamaa

21.5.2019

Vaskiluoto, kulttuurihistoriallinen selvitys

Maisema Vaskiluotoon sisääntuloväylältä

Öljysataman Gulf Oil betoninen säiliö on tiemaiseman fokuksena.

Myrgrundintieltä Vaskiluotoon ja itään avautuvat kaukomaisemat rannan suuntaisesti. Idässä näkyy kaupungin silhuetti.

Myrgrundintie on visuaalisesti karu ja mitoitettu raskaanliikenteen mukaisesti.

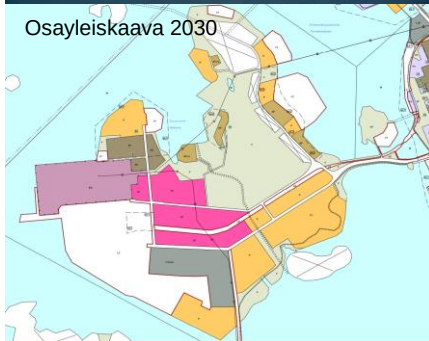

Tiellä on kevyenliikenteenväylä ilman levähdyspaikkaa tai istutuksia.

Ilmakuva/ kaavakartta

Osayleiskaava 2030

Kuvaus/ teemat, ilmiöt

2000- luku

Teollisuuden rakennemuutos, yrityspuistot ja -keskukset, Hybridi-arkkitehtuuri, Työn- ja asumisen yhteensovittamisen muutospaineet, Älykäs rakennettu ympäristö, Ilmastomuutos ja uudet energiatuotannon tarpeet. Paikallisesti innovaatio-, kaavoitus- ja kehitystoimet Vaskiluodossa.

Tulkinta aluekokonaisuus

Aluekokonaisuus: saarella on KH- arvoiltaan tunnistettavissa sille ominaisia aluetyyppejä: Varhainen 1900-luvun alun teollisuus; rautatieasema- ja rauta-alue; satamatoiminnot; varhaiset huvilat 1890-1920-luvulta; modernin ajan asuinkiinteistöt ja erilliskohteet; teollisuus ja liike-elämä; silta, laituri ja liikenteen solmukohta; luonnontilainen ja puistomainen viheralue; matkailu-, majoitus ja vapaa-ajan ympäristöt; pienvenetoiminnot.

Alueellinen yhtenäisyys, kaupunkirakenteen ominaispiirteet ja rakennetun ympäristön todistusvoimaisuus ovat säilyneet hyvin. Muutosten laatu on ollut pääosin maltillista.

Toimintojen mukaiset aluetyypit ovat säilyneet hyvin. Rakennuskanta on useissa aluetyypeissä ajallisesti yhtenäistä tai muodostaa kerroksisen kokonaisuuden 1800-luvun lopulta 2010-luvulle.

Toiminnoiltaan sekoittunutta rakennetta esiintyy erityisesti teollisuus-, satama-, asema- ja matkailuympäristöissä.

Paikallinen identiteetti on vakiintunut. Aluetyyppien luonne ja elävät ilmiöt ovat säilyneet hyvin esim. teollisuusperinteeseen tai veneilyn liittyen.

Asemakaavan suhde luonnonympäristöön on tasapainoinen. Saari on suurmaisemassa, kaupungin edustalla, maisemallisesti keskeinen. Alueen saavutettavuus virkistysalueena on hyvä.

Arkkitehtuuri on aluetyypeille ominaista, säilynyt hyvin alkuperäisenä ja harvinaisena myös valtakunnallisessa kontekstissa esim. Suomen Sokerin, rautatieaseman ja vanhojen huviloiden alueella.

KH- arviointi

Kulttuurihistoriallisesti arvokas aluekokonaisuus, kaava-alue ja historiallinen aluekokonaisuus. RKY-alueet Suomen Sokeri ja rautatieasema.

Historiallinen: asutushistoria, teollisuushistoria, sosiaalhistoria (teollisuusyhteisöt), liikennehistoria

Rakennushistoriallinen: arkkitehtoninen, rakennusperinteinen (myös modernilta ajalta)

Ympäristöarvo: maisemakokonaisuus

Aluekokonaisuuden, sen aluetyyppien ominaispiirteet ja yksityiskohdat tulisi säilyttää ymmärrettävänä mahdollisimman vähäisin muutoksin.

Tiiviissä vuorovaikutuksessa olevien aluetyyppien sekä sekoittuneen rakenteen ympäristössä tulisi huomioida rakennuskannan muutosherkkyys ja pienipiirteisyyden säilyttäminen.

Liikenteen tai pysäköinnin tarpeiden ei tulisi olla määrääviä kulttuurihistoriallisesti arvokkaassa ympäristössä.

Moderni rakennuskanta 1950-60-luvulta on yhtenäistä esim. Suomen Sokerin ja E-P Voima Oy:n ympäristössä, jossa elementtirakentaminen ja alueellinen kokonaissuunnittelu ilmiönä tulisi säilyttää kertovana.

Ilmakuva 1972

Asemakartta 1947 J. Weckström

1990- luku

Vapaa-ajan lisääntyminen, High-tech arkkitehtuuri, 1990-luvun lama ja konkurssit, 1980-luvun talouskasvu, Post-moderni arkkitehtuuri ja teknologiausko, vaurastuminen, kulutusyhteiskunnan vakiintuminen, 1970-luvun teollisuuden pako Suomesta, rakennemuutoksen tarve, autoistuminen, 1973-energiakriisi ja sitä seurannut lama, ympäristöliikkeet, asuntotuotannon hiljentyminen.

1960- luku

Lähiöiden rakentuminen, maaltamuutto kaupunkiin, rakentamisen laadun sääätely, elementtirakennustekniikan kehittyminen ja läpimurto 1962-64 (moduuli- mitoitus), joukkoliikenteen kehittyminen, autoistuminen, talouskasvu ja työvoiman tarve, teollisuuden kehitys, palveluyhteiskunta, sotakorvauksien vaikutus teollisuuteen ja talouskasvuun, modernismi ja tulevaisuudenusko 1940-luvun sotien jälkeinen jälleenrakennus-

kausi ja maaseudun rakentamisen sekä asuttamisen varmistaminen.

Yhtenäisyys- ja rakenne:

Alueellisesti rakennuskanta oli täydentynyt 1990-luvulle saakka teollisuuden ja matkailun kasvuodotuksien mukaan. Matkailun ja vapaa-ajan tuomiin mahdollisuuksiin panostettiin. Tiestö oli muodostunut pitkälti autoilun ja liikenteen ehdoilla, mikä näkyy väylä- ja liittymä mitoituksissa. Asuntorakentaminen saarella oli erittäin vähäistä 1960-luvun jälkeen. 1970-luvun hotelli- sekä majoitusrakennusten arkkitehtuurin volyyymi ja ranta- rakentaminen olivat maltillista, maiseman rakenteen huomioivaa.

Paikallinen identiteetti:

Sotien jälkeinen asutuspula ei lisännyt saarella merkittävästi vuokra-asuntoja tai pientalojen rakentamista. Tehdastyövoiman sosiaalisten palveluiden ja asumisen tarpeet täytti tehdasyhdyskunta suurina asumisyksikköinä esim. E-P Voima Oy:n alueella. Konepaja- ja pienteollisuuden "nyrkkipajojen" yhteydessä oli usein myös vuokra-asunto työntekijöille. Satama-elämä vilkastui: merimiehet, rahtarit ja turistit matkustajaliikenteen mukana lisäsivät satamaympäristöön palveluita ja liikennettä.

Ympäristö:

kaavassa oli säilynyt saaren luonnontilainen virkistysmetsäala lähes alkuperäisen kaltaisena.

Saaren keskeinen asema suurmaisemassa korostui kaupungista katsottuna 1960-70-luvun siltayhteyksien myötä.

Arkkitehtuuri:

1900-luvun alun arkkitehtuuri oli säilynyt käytössä hyvin, joskin rakennusten kunnostaminen oli vähäistä. Säännelty rakentaminen ja suunnittelu 1950-60-luvulta oli laadukasta. Tehdasalueiden suunnittelu perustui kokonaisnäkemykseen. Paikoin muutokset saariympäristössä 1970-luvulta eteenpäin olivat heikkolaatuisia, kun edettiin näyttävästi ja erottuvasti esim. vain matkailun ehdoilla.

Myrgrundin silta (miljö) 1976
Tropiclandia 1990-
Wasalandia 1988-2015
Hotelli Waskia 1972-
Fenno hotelli 1972-2019
Tullirakennus 1975
Matkustajalaituri 1971
Matkustajaterminaali- ja myymälä 1981-1991-

Vaskiluodon silta 1961
Wärtsilän tuotantolaitokset
E-P voima Oy:n 1950-60- luvun
rakennuskanta
Merimieskoti 1956
Luotsitalo 1945
Gulf Oil öljysäiliö (betoni) 1941

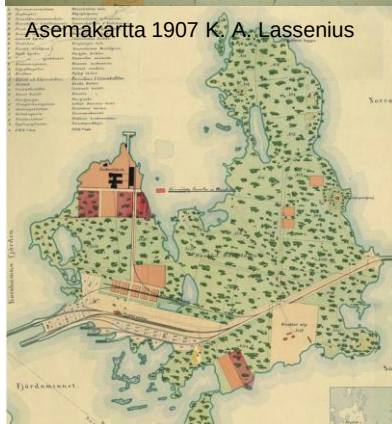
Suomen sokeri:
1950-60-luvun kerrostaloasunnot,
tehdas sekä porttirakennukset
(Leo Lehtikanto)

Niemeläntie sekä Sahak. 1950-
luvun tyyppipiirustuksen mukaiset
omakotitalot.

Reinin laituri 1950-luvun lopulla

Vaskiluoto peruskartta 1921. Nähtävissä saaren sisävesialtaat, jotka ovat kuivuneet ja osin täytetty maalla. Varhaiset Sokeritehtaan työväen hirsiasuinrakennukset ja vastapäätä Kuulahden hirsihuvila-asutus länsirannan merellisesti parhaalla alueella. Sokeritehtaan (Ts) aluetta suunnitelleen arkkitehdit suunnittelivat myös osan saaren huviloista. Myös itärannan huvila-asutus oli alkanut vakiintua ns. Purjehdusseuran paviljongin veneilytoimintojen ympäristöön. Varhaisia teollisuusrakennuksia edustivat Suomen sokerin ja Wickströmin moottoritehdas (Ts) sekä etelä- rannan Vaskiluodon sahan alue. Laani- tyyppinen alue rataympäristössä on edelleen erotettavissa. Saaren kaakkois- rannalla oli huvila-asutusta ja myöhemmin mm. kesäsiirtolaimintaa. Rata oli haarautunut tehdas- ja satamatoimintojen mukaan pää- ja pistoraidelinjoiksi. Rata ja -linja oli merkittävä elementti, myös karttaesityksessä. Asemamiliöön (As) merkitys rakennuksineen on myös korostettu. Tehtaat ja rata olivat saaren vetovoimatekijä. Kuva, ote peruskartasta 1921. Vaasan kaupunki, kaavoitus arkistot.

1930- luku

Pörssiromahdus, maailmanlaajuinen lama, rakentamisen hiljentyminen, 1930-luvun funktionalistinen arkkitehtuuri; klassismin ja modernismin sekoittunut tyyli, 1920-luvun klassinen kaupunkisuunnittelu ja puutarhakaupunki- ideologia, Suomen sisällissota, itsenäistyminen, sosiaaliset uudistukset ja eheyttäminen, työväen tasa-arvo ja -sivistysaatteet, moderni kaupunkielämä, 1914 ensimmäinen maailmansota ja sen vaikutus ulkomaiden kauppapolitiikkaan.

Vuoden 1933 kartassa on tunnistettavissa vakiintuneet teollisuus-, satama-, rautatie-alueet, satama- ja veneilylaiturit sekä osa pääteistä. Saaren keski- ja pohjoisosaan suunnitellut toiminnot eivät toteutuneet.

Hyväksytyn asemakaavan vuodelta 1914 suunnitelman mukainen asunto- ja julkinen rakentaminen eivät toteutuneet. Kaavassa näkyvät raidelinjaukset nyk. Reininkadun tuntumassa sekä pistoraide Suomen sokerin tehtaalle toteutuivat.

1900- luvun vaihde

Kaupunkisuunnittelun ideaalina ruutukaava ja umpikorttelit, Jugend-arkkitehtuuri ja kertaustyyli, vuoden 1905 suurlakko, bulkkituotteiden ja raaka-aineiden kysyntä, teollistuvien kaupunkien kasvu ja infrastruktuurin kehittyminen teollisuuden rahoittamana.

1907 kartalla on nähtävissä eteläisen ranta-alueen varhainen käyttö ja toiminnot: Vaskiluodon saha ja kesähuvilat "Majniemi" sekä Lilla Klemetsö".

Alueyhtenäisyys ja -rakenne:

Toimintojen mukaisesti yhtenäinen aluerakenne ja rakennuskanta vakiintuivat. Sokerin alueella teollisuus nivooutui yhteen työväen asumistarpeiden kanssa. Toiminnot saattoivat silti vaihdella samalla tontillakin: esim. asuin- ja huoltorakennukset, eläinsuojat.

Vaskiluodon identiteetti:

Satamayhteisö kasvoi ja sille tyypillinen elämä vilkastui pikkuhiljaa sisällissodan ja itsenäistymisen jälkeen.

Satamakulttuuriin ja toimintoihin liittyviä uusia rakennuksia merimiehille valmistui ja niitä kohennettiin lamankin aikana. Satamatyövoimaa pidettiin paikalla myös reservissä, mikä aiheutti alueella ajoittain levottomuutta.

Alueyhtenäisyys ja -rakenne:

Rautatie Vaskiluotoon loi yhtenäisyyttä ja yhdisti eri alueita keskenään. Se toimi teollisuuden ja satamatoimintojen moottorina.

Radan varren makasiinit, lastausalueet, satamalaiturit, asema- ja satamarakennukset muodostivat logistiikan ympäristöt joihin liittyi erilaista toimintaa, liikennettä sekä yhteisöjä.

Teollisuusmiljöön arkkitehdit kunnostautuivat myös Vaskiluodon huviloiden suunnittelijoina. Alueen paikallistuntemus oli arkkitehdeille eduksi: valitsivat saarimaiseman parhaat rakennuspaikat ja osasivat käyttää maaston muotoja hyväksi.

"Sing Sing"- asuntola 1920-luku (arvio)
Pumppuhuone 1920
Ent. paloasema 1928-44
Terijoki ja Kuulahdenkadun huvilat 1920-luku
Suomen Sokeri työväen puinen asuinalue 1921 (27)-
Nobel Standard -vahtitupa 1912

Arkkitehtuuri:

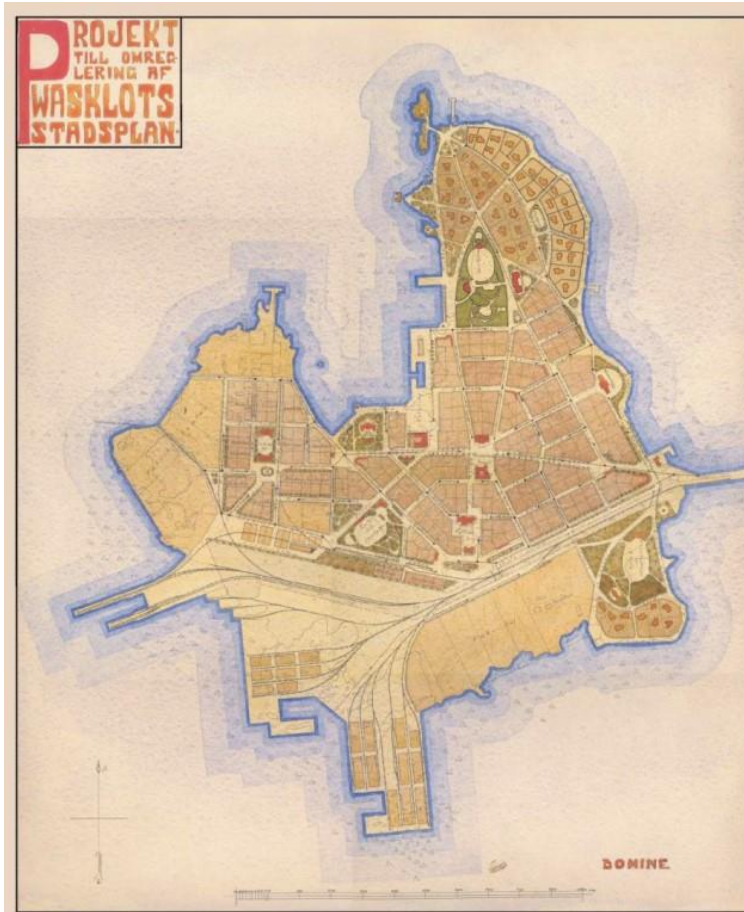
Niemeläntie 22, asuinrakennus on poikkeus ympäristössään: 1930-luvun lopun vuokrahuoneistotyyppinen kaksikerroksinen hirsirakennus.

Terijoki -huvilat (paikalle siirretyt) ja Kuulahdenkadun 1920-luvun huvilat ovat ympäristössään vapaammin luonnehdittuja. Sen sijaan Suomen Sokerin työväen puiset hirsirakennukset noudattavat niin asemaltaan kuin tyyliään 1910-luvun puutarhakaupunkiaatteen mukaisia uusklassisia periaatteita, umpipihoiheen ja puutarhoihin.

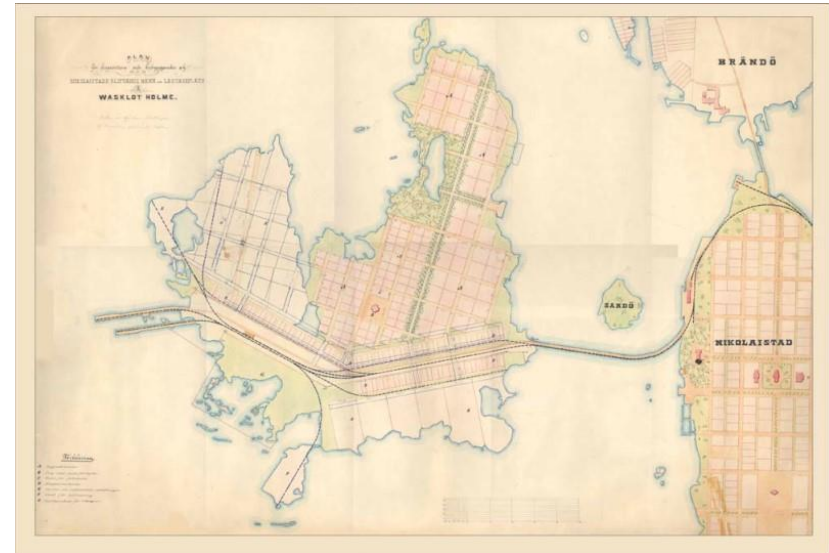
Wickströmin moottoritehdas 1909-
Satamakonttori 1906
Rautatie päälinja 1901; pistoraide 1907
Asemamestarin talo 1907
Rautatieasema 1907
Tullimiehen virkatalo 1890-luku
Sataman perustaminen 1893

Arkkitehtuuri:

Teollisuusmiljöö, tuotantolaitokset, asemanseutu; kaikissa oli näkyvillä sosiaalisen hierarkian mukaiset asuinalueet rakennuksineen. Rakentamisen laatu ja tavoitteet olivat korkealla.

Asemakaavaunelmia

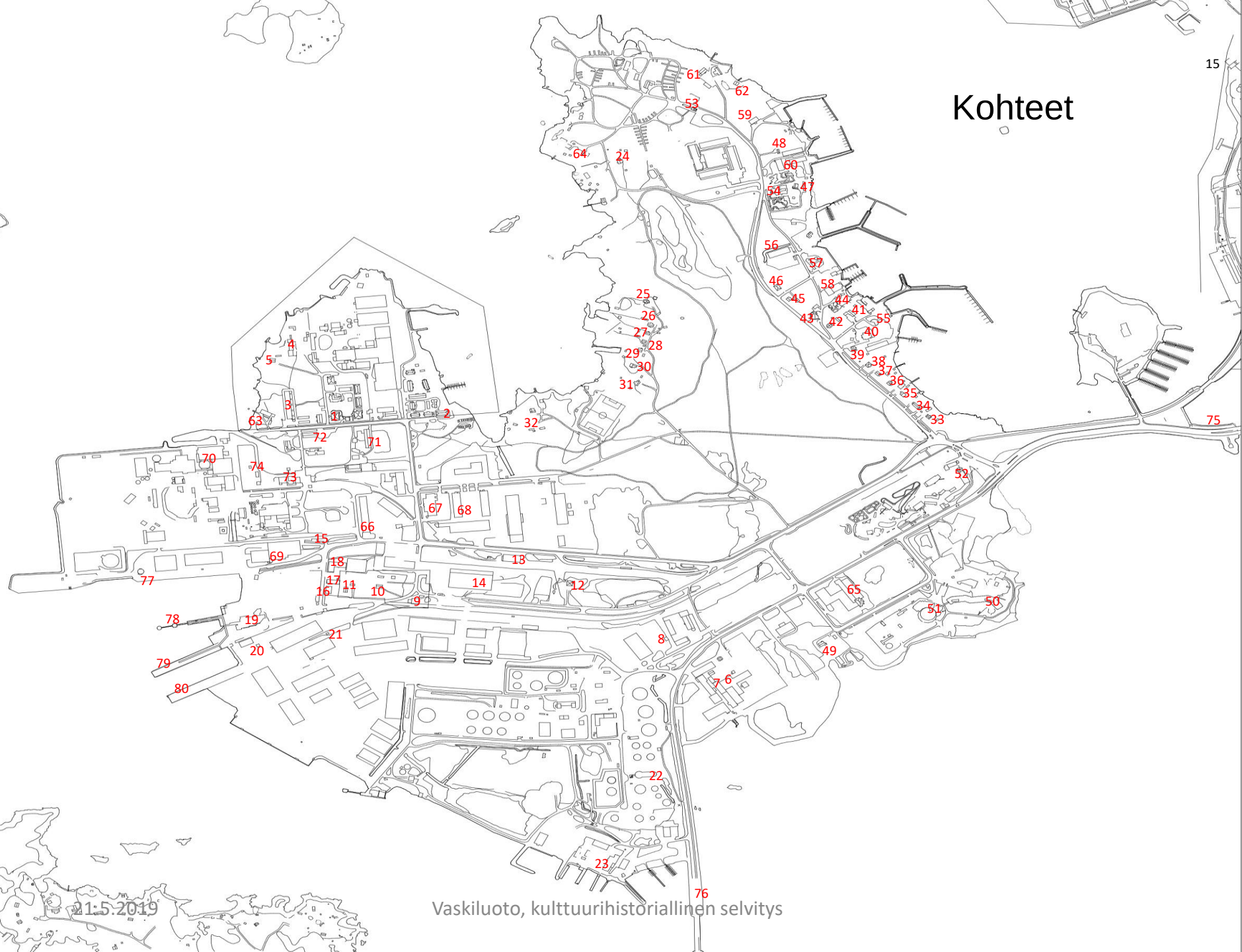
Radan päätteeksi muodostui monenlaista teollisuutta. Sen molemmin puolin 1900-luvun alun kaavoissa on nähtävissä bulevardimaista suunnittelua puistomaisin väylin. Ruutukaava ja suljettu korttelirakenne oli vielä erotettavissa yhtenä suunnitteluideoista. Bulevardit, aukiosarjat, pitkät kaukonäkymät päätteineen - Fokuksineen, saaren huvilamaiset asuinosaat puutarhoineen, luonnontilainen metsäalue on kaavoissa muodostettu tarkoin rajatuiksi ja hoidetuiksi puistoiksi. Kumpikaan asemakaavakilpailun suunnitelma vuodelta 1903 Frosterus-Strengell (vas.) tai Jung-Bomansson (oik.) eivät ole toteutuneet esitetyssä laajuudessaan.

Rakennetun ympäristön aluetyypit ja niille ominaiset rakennukset

14

Kohteet

21.5.2019

Vaskiluoto, kulttuurihistoriallinen selvitys

Varhainen teollisuus ja työväen asunnot

Aluetyypipi

Karttaote (museoverkko.fi)

Kulttuurihistorialliset arvot Perustelut/ alue

Tuotantolaitokset ja työväen asunnot (tiili- ja hirsirakenteiset) ovat säilyneet hyvin kertovina ja kerroksisina.

Tehtaan 1900-luvun vaihteen kellotornirakennus ja myöhempi 1960-luvun konttori- ja lähettämörakennus ovat maiseman maamerkkejä.

Laitoksia lähinnä ovat vanhimmat ns. esimiesten asuinrakennukset (1), kauempana lahden pohjukkaa työväen asuin- ja huoltorakennukset sekä alueen länsirannalla säilynyt 1920-luvun vanha sauna/ pesula (5) ja 1950-luvun pesula- ja saunarakennus (4).

Arviointi RKY - alue:

- Rakennushistoriallinen: rakennusperinteinen, arkkitehtoninen (tiiliset esimiesten ja puiset työväen asunnot sekä vanha konttorirakennus kellotorneineen)
- Historiallinen: teollisuushistoria, sosiaalishistoria (teollisuusyhdyskunta ja yhteisöt)
- Ympäristöarvo: maisemakokonaisuus, kerroksinen ja ilmiöltään ymmärrettävä teollisuusympäristö.

Rakennuskanta arviointi

1
R, H, Y (mks)

Pihapiiri: Teollisuusrakennusten reunamilla ja Frilundintien varressa hyvin säilynyt rakennusryhmä, pihajäsennys ja rakenteet.

2
R, H, Y (mks)

Pihapiiri: Rakennusryhmä rajaa risteysaluetta, katutilaa. Puutarhamaiset sisäpihat ja perinteiset venevajat kadun päässä rannassa ovat säilyneet hyvin kertovina.

3
R (mrp), H, Y

Pihapiiri: Rannassa ja Frilundintien varressa on säilynyt 1950-60-luvuille tyypillisiä puistomaisia piharakenteita kulkuväylineen.

4
R (mrp), H, Y

Pihapiiri: Maisemallisesti avoin merellinen sijainti. Pihapiirissä säilynyt istutuksia ja pihapuita.

5
R, H, Y

Pihapiiri: Kohtalaisesti säilynyt ymmärrettävä yhteys saunasta rantaan sekä Suomen Sokerin asuinalueelle.

Rakennukset (fokus)

Varhainen teollisuus ja liike-elämä

17

Aluetyypit

Karttaote
(museoverkko.fi)

Kulttuurihistorialliset arvot
Perustelut/ alue

Alkuperäinen Wickströmin tehdasaluekokonaisuus on säilynyt tontillaan hyvin ymmärrettävänä. Muutokset (lisärakentaminen, laajennukset) eivät ole kaikin osin onnistuneita liittymiä. Mutta ne on erotettavissa alkuperäisestä. Todistusvoimaisina ovat hyvin säilyneet 1900-luvun alkupuolen tiiliset ja rapatut (6,7) tehdasrakennukset.

Nobel Standard vahtitupa (8) on säilynyt rakennuspaikallaan modernin ajan teollisuusalueen puristuksessa, sen toiminnalliset ja historialliset yhteydet ympäristönsä ovat merkittävästi muuttuneet.

Arviointi:

- Rakennushistoriallinen: rakennusperinteinen (teollisuus-rakennusten kerroksisuus).
- Historiallinen: teollisuushistoria.
- Ympäristöarvo: maisemallisesti keskeinen sijainti piha-aukion laidalla, pääkatu Mottorikadun varressa.

Rakennuskanta arviointi

6
R, H, Y (mks)

Pihapiiri: Tontti on ollut varattu jo 1890-luvun lopun asemakartassa, Plankarta öfver Nikolaistad, teollisuuslaitoksen käyttöön.

7
Sr- kohteet: Wickströmin moottoritehdas 1909 (tiiliosa) ja sen rapattu laajennusosa.

Pihassa on hyvin säilynyt vanha muuntamo.

8
R, H

Pihapiiri: Käyttö muuttunut merkittävästi, varastointialue.

Sr- kohteet: Nobel Standardin vahtitupa

Rakennukset (fokus)

Rautatieasema ja rata-alue

Aluetyypit

Karttaote
(museoverkko.fi)

Kulttuurihistorialliset arvot
Perustelut/ alue

Asema-alue on säilynyt hyvin ajallisesti yhtenäisenä ja todistusvoimaisena: asema (9), asemamestarin talo (10) ja tullimiehen virkatalo (11). Asemaympäristössä asumisen ilmiöt ja toiminnot ovat vielä hyvin luettavissa: pihapiireissä asuminen, liikenne, huolto, yhteisöelämä.

Arviointi:

- Rakennushistoriallinen: rakennusperinteinen, arkkitehtoninen (asemien tyyppirakennukset/ piirustukset 1800-luvun lopulta 1900-luvun alkuun)
- Historiallinen: liikennehistoria, sosiaalishistoria (asemayhteisö).
- Ympäristöarvo: ehjä maisemakokonaisuus ja keskeinen sijainti saarella, radan päätteenä.

Rakennuskanta arviointi

9

R, H, Y (mks)

Pihapiiri: Ratapiha rakenteineen on säilynyt kohtalaisesti. Yhteys rautatiehen ja vanhaan aseman puistoon asuinrakennuksineen on säilyttänyt ympäristön ymmärrettävänä. Sr- kohteet: Rautatieasema

10

R, H, Y

Pihapiiri: Asemamestarin talon, piharakennusten (hirsija tiilirakenteiset) ja istutusten jäsenys on säilynyt hyvin alkuperäisen kaltaisena. Puistopuita esim. lehtikuusia on säilynyt kohtalaisesti.

Sr- kohteet: Asemamestarin talo ja piharakennukset.

11

R, H, Y (mks)

Pihapiiri: Keskeinen sijainti sataman ja rautatieaseman miljöössä. Aidatulla pihalla on säilynyt joitain perinteisiä puistopuita. Sr- kohteet: Tullimiehen virkatalo ja piharakennus.

Rakennukset (fokus)

Rautatieasema ja rata-alue

Aluetyyppi

Kulttuurihistorialliset arvot Perustelut/ alue

Rata- ja raidelinjat ovat edelleen alkuperäisen mukainen ja kertova elementti. Radanvarren lähiympäristöstä on purettu siihen kuuluneita vanhoja makasiini- ja varistorakennuksia. Entinen 1900-luvun alkupuolen paloasema (12) ja asuinrakennus on säilynyt ymmärrettävänä avoimessa maisemassa, keskeisellä paikalla.

Reininkadun varrella on säilynyt 1940-luvulta varastomakasiini (13), nykykäytössä saaren tiehuollon varastona.

Uudet modernin ajan teollisuushallit (14) ja liikerakennukset, Reininkadun sekä radan välissä, ovat perinteistä radanvarsimiljöötä ja maisemaa rikkovia kontrastisia kohteita.

Arviointi:

- Rakennushistoriallinen: rakennusperinteinen, arkkitehtoninen (paloaseman tyyppi).
- Historiallinen: liikennehistoria, palontorjunta.
- Ympäristöarvo: maisemakokonaisuus (radan yhdistämät toiminnot ja rakennukset), maisemallisesti keskeinen sijainti saarella, pääteiden välisellä tontilla.

Rakennuskanta arviointi

12
R, H, Y (mks)

Pihapiiri: Piha säilynyt lähes avoimena ja alkuperäisen kaltaisena. Keskeinen sijainti radan ja Reininkadun välisellä alueella. Paloaseman rakennus näkyy vielä kohtalaisen hyvin Reinin kadulle.

Sr- kohteet: Entinen paloasema

13
H, Y

Pihapiiri: Ympäristö säilynyt avoimena ja lähes alkuperäisen kaltaisena, osana radan. Sataman ja pääteiden logistiikan aluetta.

14
Y

Pihapiiri: Tontti ollut osa radan, pääteiden ja satamatoimintojen logistiikan aluetta.

Rakennukset (fokus)

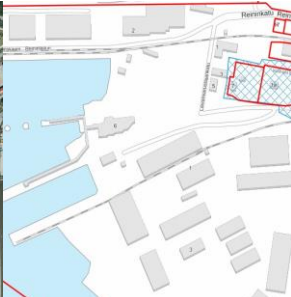
Satamatoiminnot

20

Aluetyypit

Karttaote (museoverkko.fi)

Kulttuurihistorialliset arvot Perustelut/ alue

Satamakokonaisuudesta on ymmärrettävänä erotettavissa edelleen sen alkuperäiset toiminnot: matkustaja-, rahti- ja öljysatamina. Hyvin säilyneitä ja rakennusajankohtaansa edustavia ovat 1900-luvun alkupuolen merimiesasuntola Sing Sing (15), 1950-luvun merimieskoti ja ruokala (17) sekä luotsitalo (16/ purkulupa).

Sing Sing rakennuksen sijainti on maisemassa keskeinen, sataman saapumis- ja poistumistien varrella. Modernin 1970-luvun tulli-rakennuksen asema sataman portilla, väylien risteyksessä, kertoo alueella tullitoiminnan ja -valvonnan merkityksestä.

Arviointi:

- Rakennushistoriallinen: rakennusperinteinen (Sing Sing ja merimieskoti)
- Historiallinen: liikennehistoria (satamaliikenne, tulli), sosiaalhistoria (asuntola).
- Ympäristöarvo: maisemakokonaisuus. Toiminnallisesti toisiinsa liittyvät rakennukset ja tiestö rajaavat keskeisen satama-alueen ja sen aukion, joka on avoin liikenteelle sekä matkaajille.

Rakennuskanta arviointi

15
R, H, Y (mks)

Pihapiiri: Säilynyt kohtalaisesti. Muutokset rakennuksessa ja pihapiirissä ovat heikentäneet alkuperäisen käyttötarkoituksen ymmärtämistä.

Sr- kohteet: Sing Sing ent. merimiesten asuntola.

16
R (mrp), H, Y

Pihapiiri: Sisäpiha avautuu itään vanhojen tulli- ja asemarakennusten suuntaan. Kuuluu yhdessä tulli-, luotsi- ja merimieskoti/ ruokala- korttelin ja pihapiirien kokonaisuuteen.

17
R (mrp), H, Y

Pihapiiri: Piha-alueetta on jäsennetty rakennuksen molemmin puolin. Kuuluu yhdessä tulli-, luotsi- ja merimieskoti/ ruokala- korttelin ja pihapiirien kokonaisuuteen.

18
Y (mks)

Pihapiiri: Rakennus tontin kulmassa sijaitsee liikenteen solmukohdassa. Kuuluu yhdessä tulli-, luotsi- ja merimieskoti/ ruokala- korttelin ja pihapiirien kokonaisuuteen.

Rakennukset (fokus)

Satamatoiminnot

Aluetyyppi

Karttaote
(museoverkko.fi)

Kulttuurihistorialliset arvot
Perustelut/ alue

Matkustajasataman terminaalarakennus (19) on sataman symboli länteen merelle, meriliikenteen alku- ja päätepiste matkaajille.

Vanha konttorirakennus (20) ja pumppuhuone (21) suljetulla/ aidatulla rahtisatama-alueella edustavat 1900-luvun alun satamatoimintoja. Öljysataman toiminnot ovat suljetulla alueella.

Historiallisesta paikasta maamerkinä kertoo 1940-luvulta hyvin säilynyt Gulf Oilin (22) betoninen säiliö. Säiliö näkyy kaukomaisemassa Myrgrundin tieltä. Kutterisatamassa modernia rakennuskantaa edustavat esim. VPK- ja Meritaito (23) yritys -rakennukset.

Arviointi:

- Rakennushistoriallinen: rakennusperinteinen, arkkitehtoninen (terminaali Post-modernismin tunnuksena).
- Historiallinen: liikennehistoria (satamaliikenne), taloushistoria (polttoainevarannot ja tullimaksut).
- Ympäristöarvo: maisemakokonaisuus (satamien ja laitureiden yhdessä muodostama ymmärrettävä kokonaisuus).

Rakennuskanta arviointi

19
Ra (mrp), H, Y

Pihapiiri: Liikennöintiväylät terminaaliin ja paikoitusalue.

20
R, H, Y (mks)

Pihapiiri: Sijaitsee suljetulla satama-alueella. Käyttötarkoitus ymmärrettävissä.
Sr- kohteet: Satamakonttori

21
R, H, Y

Pihapiiri: Sijaitsee suljetulla satama-alueella. Käyttötarkoitus kohtalaisesti ymmärrettävissä.
Sr- kohteet: Pumppuhuone

22
H, H, Y (mks)

Pihapiiri: Sijaitsee öljysataman suljetulla alueella, mutta keskeisellä paikalla tiemaisemassa.
Sr- kohteet: Gulf Oil betoninen säiliö

23
Y

Pihapiiri: Kutterisatama-alue ja sen käyttötarkoitus on säilynyt hyvin ymmärrettävänä.

Rakennukset (fokus)

Varhainen huvilamiljöö ja asuinkiinteistöt

22

Aluetyyppi

Karttaote
(museoverkko.fi)

Kulttuurihistorialliset arvot
Perustelut/ alue

Rakennuskanta arviointi

Rakennukset (fokus)

Haukilammentien varressa Kuulahden pohjoisosassa on säilynyt vanhinta rakennuskantaa edustava Villa Narciss (24), metsäisen rantatien varrella. Hirsinen päärakennus on säilynyt hyvin kansallisromanttisin tyylipiirtein. Huvila on tiemaiseman huomiokohde.

Kuulahdenkatu alkaa saaren kesiosasta Reininkadulta.

Metsäisen Kuulahdenkadun varrella on säilynyt erittäin hyvin saaren 1890-1920-luvun huviloita kuten Villa Haglund (25). Pihapiireineen huvilat muodostavat yhtenäisen maisemakokonaisuuden.

24
R, H, Y (mks)

Pihapiiri: jäsenitys, rakenteet ja istutukset ovat säilyneet hyvin lähes alkuperäisen kaltaisena. Rajautuu metsään ja Camping alueen puistoon. Keskeinen asema tiemaisemassa.

Arviointi:

- Rakennushistoriallinen: rakennusperinteinen, arkkitehtoninen (Jugend- ja nikkarityyliä edustavat kohteet).
- Historiallinen: asutushistoria, sosiaalishistoria (huvilayhteisö, kesäasukkaat).
- Ympäristöarvo: maisemakokonaisuus (Kuulahdenkadun ehjä tiemaisema).

25
R, H, Y

Pihapiiri: jäsenitys, rakenteet ja istutusalueet ovat säilyneet lähes alkuperäisen kaltaisena. Sijaitsee rinteellä, puuston suojaamalla tontilla tien päässä.

21.5.2019

Vaskiluoto, kulttuurihistoriallinen selvitys

Varhainen huvilamiljöö ja asuinkiinteistöt

23

Aluetyyppi

Karttaote (museoverkko.fi)

Kulttuurihistorialliset arvot Perustelut/ alue

Suurin osa Kuulahdenkatu 2-14 (os.) huviloista on säilynyt alkuperäisenä tai sen kaltaisena, kunnostettuna perinteitä noudattaen. Rakennuksissa on nähtävissä joitain kuisti- tai asuinosaan laajennuksia, jolloin alkuperäinen rakennusmuoto ja hirsirunko ovat jonkin verran muuttuneet (29). Silti muutokset ovat erotettavissa ja alkuperäinen käyttötarkoitus sekä tyylipiirteet ovat säilyneet ymmärrettävinä.

Huvilat sijaitsevat maaston muotoja mukaillen tonteillaan pääty Kuulahden kadulle. Rannan puoleiselle osalle sijoittuvat istutukset, puusto, käytävä rantaan ja piharakennukset.

Arviointi:

- Rakennushistoriallinen: rakennusperinteinen, arkkitehtoninen (1900-luvun alun huvila- tyyppi, paikallisten arkkitehtien tyyli).
- Historiallinen: asutushistoria, sosiaalishistoria (huvilayhteisö).
- Ympäristöarvo: maisemakokonaisuus (ehjä huvilakokonaisuus tie- ja rantamaisemassa).

Rakennuskanta arviointi

26
R, H, Y

Pihapiiri: Toiminnoiltaan (pihatie, käytävät, yhteys rantaan) säilynyt hyvin. Suojaisa istutuksin jäsennelty piha.

27
R, H, Y

Pihapiiri: Toiminnoiltaan (pihatie, käytävät, yhteys rantaan) säilynyt hyvin.

28
R, H, Y

Pihapiiri: Toiminnoiltaan (pihatie, käytävät, yhteys rantaan) säilynyt hyvin.

29
R, H, Y

Pihapiiri: Pihapiirissä tehty muutoksia, yhteys rantaan on hyvin säilynyt.

Rakennukset (fokus)

Varhainen huvilamiljöö ja asuinkiinteistöt

Aluetyypit

Karttaote (museoverkko.fi)

Kulttuurihistorialliset arvot Perustelut/ alue

Rakennuskanta arviointi

Rakennukset (fokus)

Arkkitehtonisesti arvokkaimpia ovat hyvin kansallisromanttiset Jugend- ja nikkarityylin tyylipiirteet säilyttäneet huvilat Kuulahden pohjukassa. Näistä asutuksellisesti vanhimpia ovat Villa Stenfors- kokonaisuus (32), Villa Kurtén (30) ja Villa Roos (31). Villa Roos oli dokumentoinnin aikaan korjauksen alla.

Maisemallisesti keskeinen on mereltä kaukomaisemissa erottuva, lahden pohjukassa oleva huvila Stenfors -rakennukset ja pihapiiri uimahuoneineen.

Arviointi: kulttuurihistoriallinen jaottelu

- Rakennushistoriallinen: rakennusperinteinen, arkkitehtoninen (1900-luvun alun huvilatyyppi, paikallisten arkkitehtien tyyli).
- Historiallinen: asutushistoria (huvilayhteisö).
- Ympäristöarvo: maisemakokonaisuus (ehjä kokonaisuus tie- ja rantamaisemassa).

30
R, H, Y

Pihapiiri: Suojaisa istutuksin ja käytävin jäsenneilty piha on säilynyt hyvin puistoalueen ympäröimänä.

31
R, H, Y

Pihapiiri: Pihapiirin jäsenitys (pihatie, käytävät) on säilynyt kohtalaisesti. Metsäisen puistoalueen ympäröimä suojaisa piha.

32
R, H, Y (mks)

Pihapiiri: Rakennukset sijaitsevat mäellä ja rantaan laskevalla tontilla metsäisen puistoalueen ympäröimänä. Tie ja käytävät, yhteys rantaan ovat säilyneet hyvin luontevina ja kertovina. Rannassa perinteinen uimahuone.

Varhainen huvilamiljöö ja asuinkiinteistöt

Aluetyyppi

Karttaote (museoverkko.fi)

Kulttuurihistorialliset arvot Perustelut/ alue

Vaskiluodolle ominaiset ja Valtakunnallisesti harvinaiset (ilmiönä) Terijoki -huvilat (35-38), jotka siirrettiin paikalle 1920-luvulla, ovat säilyneet hyvin edustavina ja pääosin alkuperäisinä sekä yhtenäisenä rakennusryhmänä Niemeläntien rantamaisemassa.

Rakennusrivistö Niemeläntie 2-12 (os.) muodostaa maisemakokonaisuuden, joka näkyy kaukomaisemassa myös Vaskiluodon sillalta saarta lähestyttäessä. Huviloilla on yhtenäisesti päätiestä erotetut samansuuntaiset pihaliittymät. Kunkin huvilan asema ja avoin pihapiiri tontilla korostaa myös keskeistä sijaintia tie- ja rantamaisemassa.

Arviointi:

- Rakennushistoriallinen: rakennusperinteinen, arkkitehtoninen (Terijoki huvilat).
- Historiallinen: asutushistoria.
- Ympäristöarvo: maisemakokonaisuus (ehjä ja kertova huvilarivistö tien ja rannan suuntaisesti).

Rakennuskanta arviointi

Rakennukset (fokus)

33

R, H, Y (mks)

Pihapiiri: Avoin eri ilmansuuntiin. Piharakentein ja istutuksin jäsennetty. Toiminnallinen yhteys rantaan on hyvin säilynyt. Piha-rakennus on tontin rannan puoleisella osalla.

34

R, H, Y (mks)

Pihapiiri: Avoin eri ilmansuuntiin. Piharakentein ja istutuksin jäsennetty. Toiminnallinen yhteys rantaan on hyvin säilynyt. Piharakennus on tontin rannan puoleisella osalla.

35

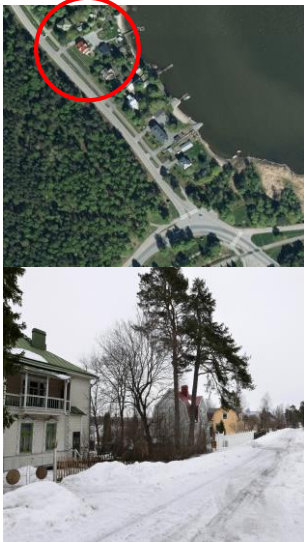
R, H, Y (mks)

Pihapiiri: Avoin eri ilmansuuntiin. Piharakentein ja istutuksin jäsennetty. Toiminnallinen yhteys rantaan on hyvin säilynyt. Piharakennus on tontin rannan puoleisella osalla.

Varhainen huvilamiljöö ja asuinkiinteistöt

Aluetyypit

Karttaote
(museoverkko.fi)

Kulttuurihistorialliset arvot
Perustelut/ alue

Niemeläntien Terijoki-huviloiden (33-38) hirsirunkomuoto on säilynyt kaikissa hyvin ymmärrettävänä. Arkkitehtoniset tyylipiirteet ovat joissakin kohteissa jonkin verran muuttuneet, kun vuorausta ja vuorilautoja, katteita ja ikkunoita on uusittu. Materiaali- ja detaljimuutoksissa on pyritty säilyttämään alkuperäinen rakennustyyli.

Niemeläntie 2-12 (os.) huvilat ja asuinrakennukset muodostavat tiemaisemassa yhtenäisen rakennusryhmän, joka erottuu hyvin myös tiensuuntaisissa kaukonäkymissä.

Arviointi:

- Rakennushistoriallinen: rakennusperinteinen, arkkitehtoninen (Terijoki huvilat).
- Historiallinen: asutushistoria.
- Ympäristöarvo: maisemakokonaisuus (ehjä ja kertova huvilarivistö tien ja rannan suuntaisesti).

Rakennuskanta arviointi

36
R, H, Y

Pihapiiri: Avoin, piharakentein ja istutuksin jäsennetty. Toiminnallinen yhteys rantaan on hyvin säilynyt. Piharakennus rannan puoleisella osalla.

37
R, H, Y

Pihapiiri: Avoin, piharakentein ja istutuksin jäsennetty. Toiminnallinen yhteys rantaan on hyvin säilynyt. Piharakennus rannan puoleisella osalla.

38
R, H, Y

Pihapiiri: Suojaisa, pihapuiden ympäröimä. Toiminnallinen yhteys rantaan on hyvin säilynyt. Piharakennukset ovat tontin rannan puoleisella osalla.

Rakennukset (fokus)

Varhainen huvilamiljöö ja asuinkiinteistöt

27

Aluetyypit

Karttaote
(museoverkko.fi)

Kulttuurihistorialliset arvot
Perustelut/ alue

Niemeläntie 14-18 (os.) maaston korkeimmalla kohdalla on rakennusryhmä huviloita. Huvilat sijoittuvat vapaasti tonteille ja tienvarteen. Joukossa on myös yksittäinen modernin ajan 1960-70-luvun tiilinen omakotitalo, suojaisalla piha-alueella lähimpänä rantaa.

Niemeläntie 16 (os.) on 1920-luvulla paikalle siirretty Terijoki-huvila (42). WSF- paviljonki taas edustaa saaren varhaista 1900-luvun vaihteen huvila-asutusta. Sen pihatie varressa on tupaja-kamarityyppinen perinnerakennus 1900-luvun alkupuolelta.

Arviointi:

- Rakennushistoriallinen: rakennusperinteinen, arkkitehtoninen (Terijoki-huvilat ja WSF paviljonki).
- Historiallinen: asutushistoria.
- Ympäristöarvo: maisemakokonaisuus (avoimet tontit ja vapaa sijoittelu Niemeläntien ja Purjehtijankadun molemmin puolin).

Rakennuskanta arviointi

39
R, H, Y

Pihapiiri: Avoimessa maisemassa, sijoittuu pihatie varteen. Pihalla puistopuita ja istutuksia rajaamassa tonttia.

40
R, H, Y (mks)

Pihapiiri: Avoin; päärakennus pihatie päässä. Pääjulkisivu suunnattu Niemeläntielle ja kuistiosa suojaisan rannan puolelle.

41
Y

Pihapiiri: vanhan rakennuspaikan mukainen tontti- ja pihapiirin jäsenys.

42
R, H, Y (mks)

Pihapiiri: Rakennus ja pihapiiri sijaitsee teiden solmu-kohdassa. Piha on avoimempi tielle päin. Perinteinen piharakennus tontin perällä, puusto ja istutukset luovat suojaa.

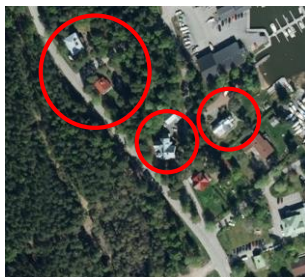
Rakennukset (fokus)

Varhainen huvilamiljöö ja asuinkiinteistöt

28

Aluetyyppi

Karttaote (museoverkko.fi)

Kulttuurihistorialliset arvot Perustelut/ alue

Villa Grönroos (43) Niemeläntie 18 (os.) edustaa saaren vanhaa huvila-asutusta 1900-luvun vaihteesta. Rakennuksen historia liittyy myös vuoden 1918 jääkäritoimintaan. Rakennusta on kunnostettu kauttaaltaan ja pyritty säilyttämään mahdollisimman alkuperäisen tyylin mukaisena. Muutokset detaljeissa on kuitenkin erotettavissa osin uudisrakentamisena.

Niemeläntie 16B (os.) edustaa myös saaren vanhinta rakennuskantaa, mutta sen runkomuotoa on muutettu merkittävästi eri-ikäisin laajennuksin.

Niemeläntie 20-22 (os.) 1950-luvun omakotitalo (45) ja 1940-luvun hirsinen "vuokratalo" (46) muodostavat metsäiseen tiemaisemaan oman rakennusryhmänsä ja ovat myös Duvaltintien risteysalueen fokuksena.

Arviointi:

- Rakennushistoriallinen: rakennusperinteinen, arkkitehtoninen (huvilat).
- Historiallinen: asutushistoria, sotahistoria (jääkäritoiminta 1918), sosiaalihistoria (vuokra-asuminen/ hellahuoneet).
- Ympäristöarvo: maisemakokonaisuus (Niemeläntien varressa olevat huvilat ja rakennukset Duvaltintien risteysalueen molemmiin puolin).

Rakennuskanta arviointi

43
R, H, Y (mks)

Pihapiiri: Avoin Niemeläntielle. Pihatie on alkuperäisen kaltainen liittymä. Tontin takaosassa laskevalla rinteellä on kookas lisärakennus.

44
R, H, Y

Pihapiiri: Edustaa vanhaa rakennuspaikkaa. On osa Niemeläntien ja Purjehtijankujan välistä korttelia vanhoine pihapiireineen. Sijoittuu tontin keskiosaan, toiminnallinen yhteys rantaan on säilynyt hyvin.

45
R (mrp), H, Y (mks)

Pihapiiri: Avoin tiemaisemaan; pääjulkisivu tielle päin. Pihassa 1950-luvulle tyypillinen piharakennus ja jäsenys (pihatie, -käytävät, istutusalueet).

46
R, H, Y (mks)

Pihapiiri: Rakennus sijoittuu tontin kulmaan ja teiden risteykseen. Avautuu toimintoihin sisäpihalle. Piha puistomainen luonnon-puineen.

Rakennukset (fokus)

Varhainen huvilamiljöö ja asuinkiinteistöt

Aluetyypit

Karttaote (museoverkko.fi)

Kulttuurihistorialliset arvot Perustelut/ alue

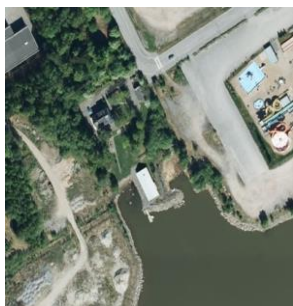
Saaren vanhinta rakennuskantaa edustaa Niemelän- ja Haukilammentien risteysalueelle näkyvä Villa Finnilä (47). Huvila on runkomuodoltaan säilynyt hyvin todistusvoimaisena (kapea ja korkea) tiemaisemaan päin. Rakennusta on jatkettu kuistilaajennuksin rannan puoleiselle sivulle.

Toinen vanhinta rakennuskantaa edustava asuinrakennus (48) sijaitsee Merenkyläseuran ja venesuojarakennusten välisellä tontilla. Rakennuksen kivijalasta ja runkomuodosta voi edelleen päätellä sen vanhaksi tupa- ja kamari- tyyppiseksi toiminnoltaan.

Yksittäinen 1950-luvun pientalo (49) Sahakatu1 (os.) on säilynyt hyvin alkuperäisen 1950-luvun tyyppi-talon mukaisena hyötypuutarhoineen.

Arviointi:

- Rakennushistoriallinen: rakennusperinteinen.
- Historiallinen: asutushistoria.
- Ympäristöarvo: maisemallisesti keskeinen sijainti tiemaisemassa tai tien pääteenä.

Rakennuskanta arviointi

47
R, H, Y (mks)

Pihapiiri: rakennuksen asema tontilla on säilynyt hyvin alkuperäisen kaltaisena. Tontilla on lisäksi maakellari. Pihan jäsentely ja puusto on perinteistä (lehtikuusi).

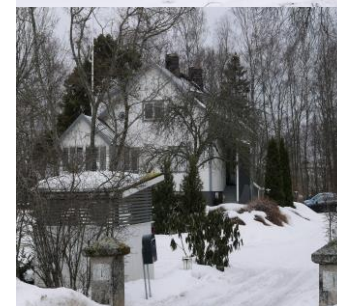
48
R, H, Y

Pihapiiri: Avoimessa maisemassa. Pihan jäsentely (istutukset, puusto, käytävät) ja käyttö ovat osin muuttuneet alkuperäisestä.

49
R (mrp), H, Y

Pihapiiri: Suojassa ja sivussa tiemaisemasta. Puuston (hoitamaton) ja pihapuiden ympäröimä. Pihassa 1950-luvulle ominainen jäsenitys (pihatie, -käytävät, istutusalueet) ja piharakennuksen paikka.

Rakennukset (fokus)

Matkailu, majoitus ja vapaa-aika

Aluetyypit

Karttaote
(museoverkko.fi)

Kulttuurihistorialliset arvot
Perustelut/ alue

Rakennuskanta arviointi

Rakennukset (fokus)

30

Alkuperäinen Waskia- hotelli (50) 1970-luvulta on säilynyt edustavana ja kertovana. Rakennuksen alkuperäiset toiminnot ovat ymmärrettäviä edelleen. Alkuperäinen arkkitehtoninen tyyli on hyvin säilynyt hotellin perusosassa sisätiloissa ja julkisivussa - tyyppillisenä. Edustaa aikansa hotelliketjun tunnistettavaa ilmettä.

Tropiclandia- kylpylän ja laajennusosien liittäminen ei ole täysin sopusoinnussa Waskian runkomuotoon nähden. Kylpylän (51) arkkitehtoninen tyyli edustaa edelleen Post-modernismia. Samoin huvipuisto Wasalandia (52) pääarakennus. Huvipuisto- toiminta on päättynyt vuoteen 2015.

Saaren pohjoisosan majoitus- ja vapaa-ajan toimintoja edustavat Minigolf-rata(54) rakennelmineen sekä Camping-alue (53). Niiden toiminnalliset yhteydet, majoitustoiminnot – vapaa-aika, ovat säilyneet ymmärrettävinä.

Arviointi:

- Rakennushistoriallinen: arkkitehtoninen ja moderni rakennusperinne.
- Historiallinen: matkailu ja vapaa-ajan ilmiöt. Hotelli- ja kylpylä tontilla ollut 1900-luvun alussa huviloita ja myöhemmin 1950-luvulta lasten kesäsiirtolatoimintaa.
- Ympäristöarvo: maisemakokonaisuus (hotelli- ja kylpylämiljöö) tai maisemallisesti keskeinen sijainti (Wasalandia – huvipuisto Vaskiluodon sillan päätteenä).

50
R (ra, mrp), H, Y (mk)

Pihapiiri: Merenrantaan rajoittuvalla tontilla. Hotellia ympäröivä ulkoilualue, hiekkakäytävät ja puusto on säilynyt hyvin alkuperäisen kaltaisena.

51
R (ra, mrp), H, Y (mk)

Pihapiiri: Avautuu hotelliin ja kadulle päin. Merenrannan puoleinen piha-alue on suojainen ja puistomainen.

52
R (mrp), H, Y (mks)

Pihapiiri: alue rajoittuu radan ja Moottorikadun väliin aidatulle alueelle. Suljettu alue, toiminta lakkautettu.

53
H, Y
Pihapiiri: Puistomainen alue. Perinteisesti jaettu majoitusmökkit, huoltorakennukset hiekkakäytävien varteen. Alue rajautuu rantaan.

54
Y (mks)
Pihapiiri: Sijaitsee riisteyalueella ja on avoin Niemeläntielle. Tasainen tontti, Golf -ratarakenteita ja joitain istutuksia sekä luonnonpuita.

Pienvenetoiminnot

Aluetyypit

Karttaote (museoverkko.fi)

Kulttuurihistorialliset arvot Perustelut/ alue

Veneilytoimintojen- ja palveluiden alueet keskittyvät Niemeläntien varteen, sen itärannalle. WSF- seuran rakennuksen paikka liittyy ymmärrettävästi myös veneilytoimintoihin. Nykyisin ravintolana se avautuu kuistilaajennuksin sekä palveluin venelaitureille päin. Huvila- ja paviljonkityyppinen rakennus on säilynyt hyvin kerroksisena ja ymmärrettävänä.

Moderni saunarakennus rannassa on rakennettu 1970-80-luvulla. Post-moderniin tyyliin värikäs julkisivu lasipinnat ja huomiota herättävä runkomuoto ovat ajalle tyypilliset.

Veneilytoimintoihin liittyviä modernin ajan rakennuksia on myös Duvaltintien päässä, ranta ympäristössä. Näistä vanhin venehallirakennus (lautavuoraus, rankorakenne) lienee 1940-50-luvulta. Uudempi liikerakennus (venehuolto) ja huoltorakennus ovat ajoittamatta.

Arviointi:

- Rakennushistoriallinen: rakennusperinteinen, arkkitehtoninen (WSF paviljonki).
- Historiallinen: liikennehistoria (veneily), sosiaalishistoria (seuratoiminta).
- Ympäristöarvo: maisemallisesti keskeinen sijainti (WSF paviljonki).

Rakennuskanta arviointi

(40)
R, H, Y (mks)

Pihapiiri: Avautuu kuistilaajennuksin pihan rannan puoleiselle osalle.

55
R (mrp), H, Y

Pihapiiri: Rakennus sijaitsee rantaan laskevalla rinnetontilla. Pääjulkisivu avautuu itään ja venelaitureille.

56
R, H, Y

Pihapiiri: Puistoalueen ja puuston ympäröimä. Leveä pihaliittymä, laaja avoin piha veneiden kuljetuskalustoille.

57
Y

Pihapiiri: Tontti varattu veneily, vierasvene ja huolto- sekä palvelu käyttötarkoitukseen.

58
Y

Pihapiiri: Rannan tuntumassa aidatulla tontilla. Liikenne tontille Duvaltintieltä kohti rantaa. Tontin sivuitse kulkee kevyenliikenteen väylä.

Rakennukset (fokus)

Pienvenetoiminnot

Aluetyypit

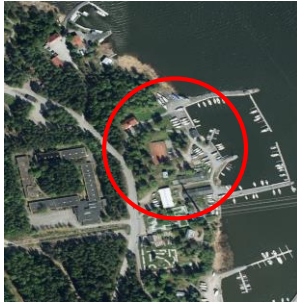
Karttaote
(museoverkko.fi)

Kulttuurihistorialliset arvot
Perustelut/ alue

Rakennuskanta arviointi

Rakennukset (fokus)

32

Merenkyntäjien seuran omistamat rakennukset sijoittuvat Niemeläntien ja saaren itärannan väliselle tontille, maisemallisesti keskeiselle alueelle (maaston korkein kohta ja avoin risteysalue). Näyttävä ja symbolinen seurarakenne näkyy hyvin tielle. Se on säilynyt hyvin alkuperäisenä ja 1920-luvun rakennustavan mukaisena uusklassisin tyylipiirtein.

Seuran venehallit ovat arviolta 1930-40-luvulta peräisin ja säilyneet hyvin alkuperäisinä (lautavuoraus/ rankorakenne). Ne ovat edelleen veneily- ja seuratoiminnasta (ilmiönä) hyvin kertovia. Venesuojat muodostavat suljetun ja suojaisan pihan.

Arviointi:

- Rakennushistoriallinen: rakennusperinteinen, arkkitehtoninen (Merenkyntäjät seuran päärakennus).
- Historiallinen: liikennehistoria (venely), sosiaalhistoria (seuratoiminta).
- Ympäristöarvo: maisemallisesti keskeinen sijainti (Merenkyntäjät rakennukset Niemeläntien ja rannan välisellä alueella avoimessa maisemassa).

59

R, H, Y (mks)

Pihapiiri: Rakennus sijaitsee tiemaisemassa näkyvällä paikalla. Pihaliittymä Niemeläntieltä johtaa leveänä pääjulkisivulle. Avoin piha-alue jossa puistopuita (koivuja). Rannassa laituri ja saunarakennus.

60 a

R, H, Y (mks)

Pihapiiri a-c: Merenkyntäjien venehallit muodostavat suojaisan pihapiirin.

60 b

Pihan toiminnot (pienveneiden säilytys, huolto ja harrastustoiminta) ovat säilyneet hyvin alkuperäisinä ja ymmärrettävinä ympäristössään.

60 c

Erilliskohteet

Aluetyypit

Karttaote
(museoverkko.fi)

Kulttuurihistorialliset arvot
Perustelut/ alue

Rakennuskanta arviointi

Rakennukset (fokus)

Niemeläntien pohjoispäässä on kaksi erilliskohteita: merivartioston 1950-60-luvun asuntola ja piharakennukset sekä 1920-luvulta peräisin oleva entinen lentokonehalli, nykyisin vapaa-ajan asumiskäytössä. Merivartioston asuntola on säilynyt kohtalaisesti alkuperäisenä pienin muutoksin ulkoasussa.

Lentokonehalli on säilynyt hyvin alkuperäisenä runkomuodoltaan sekä ulkoasun yksityiskohdin. Muita yksittäiskohteita, jotka ovat tiestön ja maaston mukaan eristäytyneitä, ovat moderni 1990-2000-luvun (ajoittamatta) Waskisauna Haukilammentien päässä sekä kanoottikerhon suoja- ja huoltorakennukset Frilundintien päässä.

Arviointi:

- Rakennushistoriallinen: rakennusperinteinen, arkkitehtoninen (ent. lentokonehalli).
- Historiallinen: liikennehistoria, puolustushistoria.
- Ympäristöarvo: maisemallisesti keskeinen sijainti mereltä katsottaessa (kaikki erilliskohteet sijaitsevat hyvin lähellä merenrantaa).

61
R (mrp), H,

Pihapiiri: Valvottu ja aidalla suljettu pihapiiri. Piha rajautuu puistomaiseen metsään lähelle Camping-alueita ja meren rantaan Tontilla piharakennuksia ja laituria.

62
R, H, Y (mks)

Pihapiiri: Piha-alue ollut perinteisesti avoin (lentokonehallin huoltotie ja liikennöinti). Pihan käyttötarkoitus on vielä ymmärrettävissä. Muutoksia pihan jäsentelyssä on tehty kesäasumisen myötä.

62
R, H, Y

Pihapiiri: Kanoottiturheilu -rakennusten käyttötarkoitus on selkeästi luettavissa. Puistopuiden rajaama avoin tontti. Avautuu merenrantaan.

64
Y (mks)

Pihapiiri: sijaitsee Haukilammentien päässä merenrantatontilla länteen. Puistopuiden rajaama tielle ja avoin rantaan päin.

Modernin ajan teollisuuslaitokset ja liike-elämä

Aluetyypit

Karttaote
(museoverkko.fi)

Kulttuurihistorialliset arvot
Perustelut/ alue

Rakennuskanta arviointi

Rakennukset (fokus)

Modernin ajan teollisuus- ja liikerakennukset sijoittuvat pääosin saaren vanhimman tiestön varrella, sataman tuntumaan tai perinteisille teollisuuden tonteille. Näistä 1940-luvun alkujaan Hienopaja Hehku Oy rakennus on säilynyt hyvin asuinpäättyneen lähes alkuperäisenä.

Hallimaiset laajennukset eivät ole onnistuneita liittyviä vanhaan Hehku Oy:n runkomuotoon. Vasabladet -painotalo edustaa 1980-luvun Post-modernismia tyyliltään. Muu pienteollisuus- ja varastotoiminta, pääosin 1970-80-luvulta, sijoittuu saaren kesiosaan Reinin-, Teollisuus- ja Kaarlenkatujen läheisyyteen.

Näistä vanhinta rakennuskantaa edustaa 1940-luvulta hyvin säilynyt, pääteiden solmukohtaan sijoittuva Blomberg Stevending Ab konehallirakennus. Wärtsilän tuotantolaitokset, varasto- ja modernit toimitilarakennukset jäävät matkustaja- sataman pohjoispuolelle, suojatulle ja suljetulle alueelle.

Arviointi:

- Rakennushistoriallinen: rakennusperinteinen, arkkitehtoninen (Vasabladet -painotalo).
- Historiallinen: teollisuushistoria.
- Ympäristöarvo: usealla kohteella maisemallisesti keskeinen sijainti teiden solmukohdassa.

65
R (mrp), H, Y (mks)

Pihapiiri: Piha rajautuu tontille Moottorikadun ja Kesäpolun väliin. Aidattu piha on avoin lastaustarkoituksiin.

66
R (mrp), H, Y (mks)

Pihapiiri: Avautuu risteysalueelta pihaan. Piha on varattu liikennöintiin, kaluston siirtämiseen halleihin.

67
R (mrp), H, Y (mks)

Pihapiiri: Rakennus rajautuu katuun. Kapealla viherkaistalla on istutettuja puistopuita.

68
Y
Pihapiiri: Perinteisellä saaren logistiikan ja pienteollisuuden alueella. Tontin ympärillä aita ja piha-alue on valvottu.

69
Y
Pihapiiri: Rajautuu avoimeen satama-alueeseen ja Reinin laiturin maisemaan.

21.5.2019

Vaskiluoto, kulttuurihistoriallinen selvitys

Modernin ajan teollisuus ja työväenasunnot

Aluetyyppi

Karttaote
(museoverkko.fi)

Kulttuurihistorialliset arvot
Perustelut/ alue

Rakennuskanta arviointi

Rakennukset (fokus)

35

E-P voima Oy:n teollisuuslaitoksen korkea runko-osa ja tehtaan piippu hallitsevat maisemaa maamerkkinä kaukonäkymiä saaren keskiosassa sekä Frilundintien päässä. Teollisuusyhdyskunnan asuntojen tontit ovat Frilundintien varressa ja osana katumaisemaa.

Työväen, esimiesten ja johdon asuinrakennukset ovat ajallisesti yhtenäinen kokonaisuus. Myös rakennustalvaltaan sekä tyyliltään ne edustavat hyvin 1950-60-luvulle tyypillistä elementti- sekä asuntorakentamista.

Rakennukset kertovat edelleen tehdasyhteisössä asumisen ilmiöistä ymmärrettävästi, vaikka osa niistä on tyhjillään.

Arviointi:

- Rakennushistoriallinen: moderni rakennusperintö (1950-60-luvun kerrostalot, elementti-rakentaminen).
- Historiallinen: sosiaalishistoria (tehdasyhteisö, työväen asuttaminen).
- Ympäristöarvo: maisemallisesti yhtenäinen rakennusten ryhmä ja keskeinen sijainti päätien varressa.

70
R, H, Y

Pihapiiri: Suljettu tehdasalue. Korkeimmat rakennukset ja piiput ovat saarimaiseman fokuksia.

71
R (mrp), H, Y (mks)

Pihapiiri: Pihat (istutukset, väylät) asuinrakennuksen molemmin puolin näkyvät hyvin Frilundintielle.

72
R (mrp), H, Y (mks)

Pihapiiri: Pihat (rakenteet, väylät) asuinrakennuksen molemmin puolin näkyvät hyvin Frilundintielle. Sisäpihalla puistopuina koivuja.

73
R (mrp), H, Y

Pihapiiri: Omakotirakennuksille tyypillinen pihan jäsenitys ja istutukset. Avoin ja yhteinen puistopiha vastapäisen kerrostalon kanssa.

74
R (mrp), H, Y

Pihapiiri: Omakotirakennuksille tyypillinen pihan jäsenitys ja istutukset. Avoin ja yhteinen puistoalue vastapäisten asuin talojen kanssa.

Silta- laituri- ja liikennealue

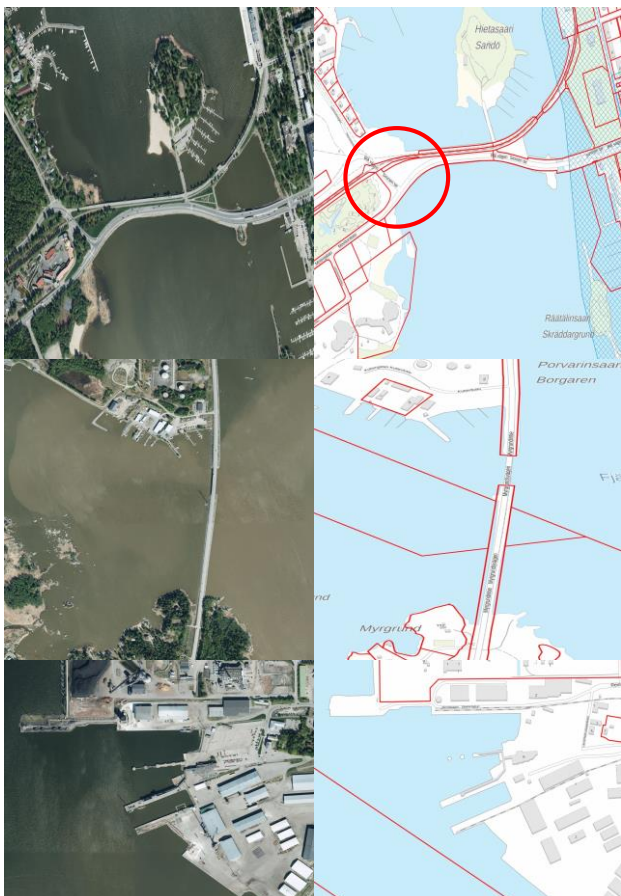
Aluetyypit

Karttaote
(museoverkko.fi)

Kulttuurihistorialliset arvot
Perustelut/ alue

Rakennuskanta arviointi

Rakennukset
(fokus)

Vaskiluodon 1900-luvun alun ratapenkereen perustuksille 1960-luvulla valmistunut Vaskiluodon silta on edelleen saaren tärkein yhteys kaupunkiin. Rata- ja siltaväylä ovat avoimen rantamaiseman keskeinen elementti kaupunkikuvallisesti.

Sillalta avautuvat metsäisen puistomaiset näkymät saareen ja saaresta katsottaessa avautuu näkymissä kaupungin silhuetti.

Siltayhteydessä on huomioitu onnistuneesti erilainen liikennöinti ja väylien luonne käyttäjien mukaan.

Myrgrundin silta 1970-luvulta etelästä saareen on edellistä karumpi ja merellisempi, avoimin kaukonäkymin länteen ja itään. Sen väylämitoitus on tehty enemmän raskaan liikenteen ehdoilla. Sitä leimaa korkeat sorapengerrykset.

Sinisen tien pääte, saaren itäpää (liikenteen solmukohta), on Vaskiluodon käyntikortti ja fokus. Samoin saaren länsipään laiturit, erityisesti matkustajalaituri ja sen liikennealue. Muita laitureita ovat Reinin laituri, E-P Voima Oy:n laituri, Pohjoinen- ja Eteläinen piiri.

Arviointi: kulttuurihistoriallinen jaottelu

- Rakennushistoriallinen: arkkitehtoninen, rakennustekninen (silta- ja laituriarkkitehtuuri).
- Historiallinen: liikennehistoria (satamaliikenne).
- Ympäristöarvo: maisemakokonaisuus esim. laiturien pienmaisema; siltojen keskeinen sijainti suurmaisemassa.

75

R, H, Y (mks)

Ympäristö: Vaskiluodon vanha ratapenger saareen on säilynyt hyvin ymmärrettävänä. Samoin Hietasaaren uimala-alue. Saaren itäpäässä liikenteen solmukohdassa on ollut perinteisesti Fokus-rakennus, 1900-luvun alkupuolella Niemelän kahvila. Nykyisen huvipuistoalueen käyttötarkoitus on avoin.

76

R, H, Y (mks)

Ympäristö: Pitkältä sillalta avautuvat kaukomaisemat joka ilmansuuntaan.

77-81

R, H, Y

Ympäristö: Laiturit jäävät jalankulkijalta osin satamaliikenteen varjoon, eivätkä erotu mittasuhteiltaan ilman laivoja, merelle avoimessa maisemassa.

Kokonaisuuden arvio - analyysi

Vaskiluodolle kokonaisuutena ominaista ovat pitkään, jopa 1800-luvun lopulta vakiintuneena pysyneet toiminnalliset aluetyypit, niiden saari-identiteetti, kulttuurihistoriallisten arvojen kerroksisuus sekä ilmiöiden luettavuus. Aluetyypien rajapinnoilla on usein sekoitettua toimintojen rakennetta ja tiivistä toimintojen vuorovaikutusta. Arkkitehtoninen, kaupunkikuvallinen ilmeikkyyden on tietyillä alueilla hyvin autenttista. Aluetyypinä esim. Suomen Sokerin ”varhainen teollisuus” ja sen rakennuskanta on muuttunut aikakausien myötä ja edustaa 2010-luvulla enemmän modernin yritysmaailman tuotteiden tuotantoa.

Saaren teollisuus, rautatie ja satamat toimintoinen ovat määränneet pitkälle aluesuunnittelua. Jo pinta-alaltaankin ne hallitsevat saarta. Päätietyt palvelevat edelleen ensisijaisesti satamaa ja teollisuuslaitoksia. Kaikkialla saaren rakennuksilla on selkeä funktio, mikä on vaikuttanut rakennuskannan säilymiseen mahdollisimman alkuperäisenä, esim. varhaisten huviloiden ja veneilytoimintojen alueella. Teollisuustoiminnan tonteilla yhteisöasumisella on ollut luonnollinen asema, mikä on säilyttänyt ne kerroksisena ja tyyppillisinä myös sekoittuneessa rakenteessa. Huvipuisto- ja matkailupalveluiden- alueille on keskittynyt modernin ajan rakennuskantaa, mikä on säilynyt hyvin saaren sisääntuloväylien tuntumassa maisemallisesti keskeisellä alueella. Alueena ne kertovat hyvin elävästi edelleen vapaa-ajan ja matkustamisen ilmiöistä.

Eri aikakausien suunnitteluideologiat esim. huvila- tai kerrostalotyyppinen asuminen ilmiöinä ovat edelleen hyvin ymmärrettäviä eri aluetyypeissä. Saarella hahmotuvat ja rajautuvat omina alueinaan suljetut rahti- ja öljysatama sekä avoimempi matkustajasatama liikennealueineen. Satama-alueen rakennuskanta on pääosin modernilta aikakaudelta, mukana on muistumia 1900-luvun vaihteesta (satamakonttori) sekä satama- ja merimieselämän ilmiöistä (”Sing Sing” asuntola) 1900-luvun alkupuolelta. Arkkitehtonisesti ja rakennus-taiteellisesti parhaiten säilynyt on 1900-luvun alun Suomen Sokerin RKY -alue, jonka rakennuksilla on valtakunnallista, maakunnallista sekä paikallista arvoa teollisen rakennusperinteen kontekstissa. Huvilamiljööt saaren länsi- ja itärannoilla ovat osin yhteneviä kokonaisuuksia, seuraillen nauhamaisina metsäisiä tai avoimen rannan tielinjoja. Varhaisen huvila-asutuksen rakennuskanta 1900-luvun alusta on arkkitehtonisesti vähintäänkin maakunnallisesti ja paikallisesti arvokkaita.

Omina viheralueinaan erottuvat puistomainen radanvarsi lännestä itään, puistomaiset ranta- ja piha-alueet hotelli-, majoitus ja tehdasyhteisöjen ympärillä sekä saaren keskiosan luonnontilainen virkistymetsä. Pienmaisemien tarpeellisuus on ilmeinen: tiiviin kerroksisen ja sekoittuneen rakenteen alueilla sekä niiden läheisyydessä. Pienmaisemat korostavat ja rytmittävät ajallisia siirtymiä, rajaavat rakennusryhmiä ja iäkkäimmät pihapuut kertovat vanhasta asutuksesta. Merkittävät kaukomaisemat avautuvat silloilta kohti saarta, rantojen suuntaisesti. Idästä katsottaessa korostuu pien- ja vierasvenesatamat laitureineen, mutta myös Niemeläntien 1920-lukua hyvin edustava huvila-asutus rannan tuntumassa.

Katutilat: pääkadut, Moottorikatu, Sininen tie ja Reininkatu ovat muita teitä väljimminkin mitoitettuja. Liikenteen kasvuodotukset voi lukea edelleen näillä tieosuuksilla. Sininen tie on bulevardimainen, läheisen avoimen rataosuuden ja matalien puistoistutusten vuoksi. Avoin maisema kaukonäkymin ja väylien suuntaisesti korostaa rataosuutta, sen asemaa ja liikennehistoriaa saarella. Kuulahdenkatu on pienipiirteinen ja mutkitteleva metsätie, jolta avautuvat näkymät merelle vain huvila-asutuksen pihapiirien kohdalla. Metsätie ja sen päätteenä huvilat ovat ymmärrettävänä säilynyt aikamatka menneeseen. Niemeläntie taas on merellinen rantatie, jonka korkeimmilta kohdilta on kaukonäkymät kaupunkiin. Saaren portti ja käyntikortti ovat pääteiden solmukohta kuljettaessa idästä Vaskiluodon siltaa pitkin. Sillä on merkittävä kaupunkikuvallinen asema maiseman keskipisteinä.

Vaskiluodon modernin ajan rakennuskohteet sijoittuvat saaren eri puolille omina rakennusryhminä (teollisuusyhteisöt) tai yksittäisinä kohteina. Näitä ovat erillaiset vene- tai kanoottikerhojen rakennukset, saunat, meripelastusaseman (kutterisatama), rajavartiolaitoksen ja VPK:n kaltaiset kohteet, sekä vapaa-ajan veneilypalveluihin tai -huoltoon liittyvät rakennukset. Mukana on myös muutama yksityiskoti edustamassa 1950-70-luvun omakoti- ja pientalo asumista Sahakadulla, Duvaltin- sekä Niemeläntiellä. Kuten valtakunnallisesti, saarenkin moderni vuoden 1945- jälkeinen asuminen ilmiönä on katoamassa, rakennuskantaa uudistetaan voimakkaasti myös purkamalla. Vaskiluodossa on vielä jäljellä muutama 1950-60- lukua ja modernia laadukasta elementtirakentamista edustava kerrostalo keskittyneenä satamaan, E-P voima Oy:n ja Suomen Sokerin alueille. Vaaleiksi rapattuja julkisivuja voi tunnistaa esim. satamassa, elementtirakentamisen moduuli- mitoitukseen ja lamelli-rakennustekniikkaan perustuvia julkisivuja nauhamaisin ikkuna- ja parvekerivein (tiiliverhotut päädyt). Nämä asuin-rakennukset ovat arkkitehtonisesti vähintäänkin paikallisesti arvokkaita ja ilmiönä ne edustavat valtakunnallisestikin hyvin yhtenäistä elementtilähiöiden modernia rakennusperinnettä.

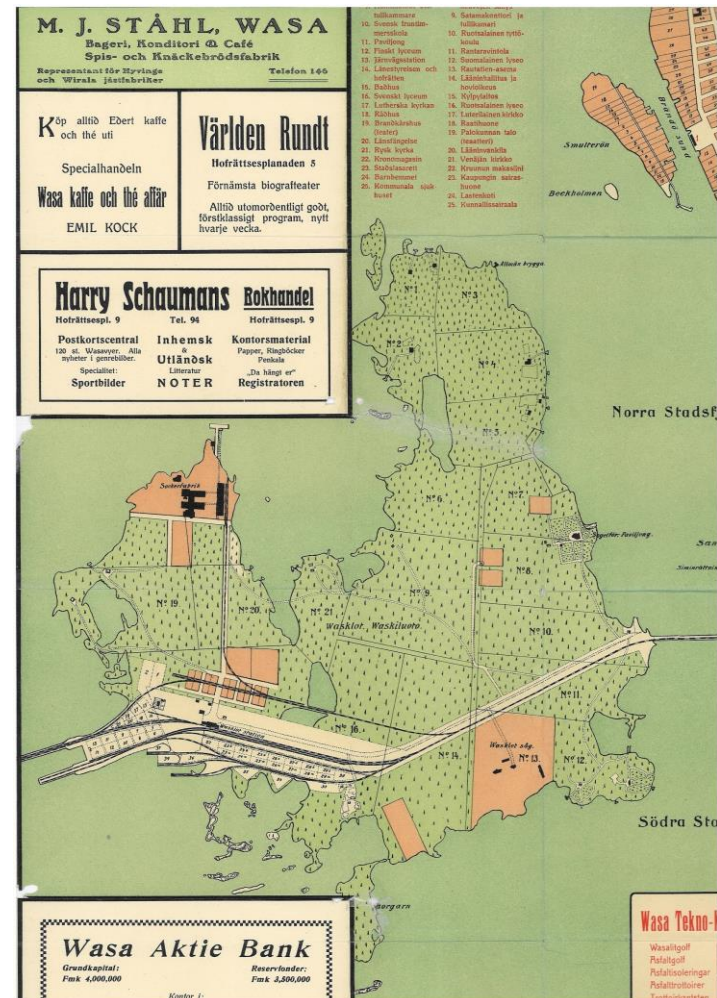
Modernin rakennuskannan arkkitehtonisesti näyttävimmät esimerkit 1970-80-luvulta ovat Vaskiluodon hotelli- ja kylpylärakennukset. Niiden arvo perustuu rakennusten arkkitehtuuriin sekä ilmiöihin joita ne edustavat: hotelliketjujen tyyppirakennukset, kylpyläkulttuuri ja post- modernismi. 1970-luvulta tunnettu hotelli Waskian päärakennus on ajalle tyyppillisesti maaston muotoja mukaileva ja matala massaltaan avoimen meren rannalla. Julkisivun jäsennys ja rytmitykset lasipintojen ja julkisivuelementtien sommittelusta. Tropiclandian ja Wasalandian rakennukset edustavat jo Post- modernismia, lasi- ja laattapinnoin korostettu pääsisäänkäynti sekä julkisivupinnat ovat arkkitehtuurityylin symboleita. Samoin Wasalandian värikkäät pinnat ja torniähteet linnamaisessa pääjulkisivussa. Nämä ovat edelleen ymmärrettäviä 1980-luvun nousukauden ja vapaa-ajan kulttuurin todisteita. Huvipuistojen ja hotellien muodostama kokonaisuus on ilmiönä arvokas erityisesti paikallisesti ja maakunnallisesti.

Kokonaisuuden arvio - analyysi

Teollisuusrakennukset ovat säilyneet selkeimmin ymmärrettävinä ja kerroksisina Suomen Sokerin 1900-luvun tehdasrakennuksissa, aikamatkana 1800-luvun lopulta 1960-luvulle. Teollisen rakennusperinnön historiallinen ja toiminnallinen kaari ilmiöineen Vaskiluodossa on laaja. Varhaisen teollisuuden alueilla esim. Moottorikadulla, tien nimikin viittaa 1900-luvun alkupuolelle ja Wickströmin moottori- sekä konepajatoimintaan. Samoin kadulle näkyvä punatiilinen tehdasrakennukset päätty tiilikoristeltuihin. Tontilla konepajatoiminta ja pienteollisuus ovat jatkuneet tähän päivään. Ympäristö on rakennusperinteiltään kerroksinen ja säilynyt hyvin ymmärrettävänä. Modernin ajan 1940-luvun pienteollisuusrakennusta edustaa risteysalueella Reinin- ja teollisuuskadun kulmatontilla maisemallisesti keskeisellä paikalla Blomberg – Stevending Ab hallimainen rakennus. Samoin maisemallisesti keskeiselle paikalle sijoittuu Moottorikadun ja Kesäpolun väliin jäävälle tontille kuuluva 1940-luvun kivi- sekä puurakenteinen (asuinosa) hehku Oy:n paperipaino-talo, jossa toiminta on jatkunut tähän päivään varastotyyppisenä. Maisemallisesti merkittävässä asemassa on myös 1940-luvulta säilynyt Gulf Oilin betonisäiliö, kaukonäkymissä Rahtitieltä Myrgrundin sillalta. 1960-90-luvulle tyypilliset pienteollisuus ja liikerakennukset ovat arkkitehtuurityyliään ja rakennustavoiltaan vaihtelevia. Ne keskittyvät Teollisuus- ja Reininkadun sekä Kaarlientien varteen. Näistä näyttävän ja keskeinen avoimessa risteysmaisemassa on 1980-luvun varhaista Post-modernin henkeä edustava Vasabladet- painotalo saaren kesiosassa. Wärtsilän tuotantolaitokset sijoittuvat matkustajasataman pohjoispuolelle, yleisöltä suljetulla osalle, ja jäävät valvottuina sekä aidattuina eristyneeseen asemaan. Niiden toiminnallisia yhteyksiä ei ole maisemasta helppoa ymmärtää.

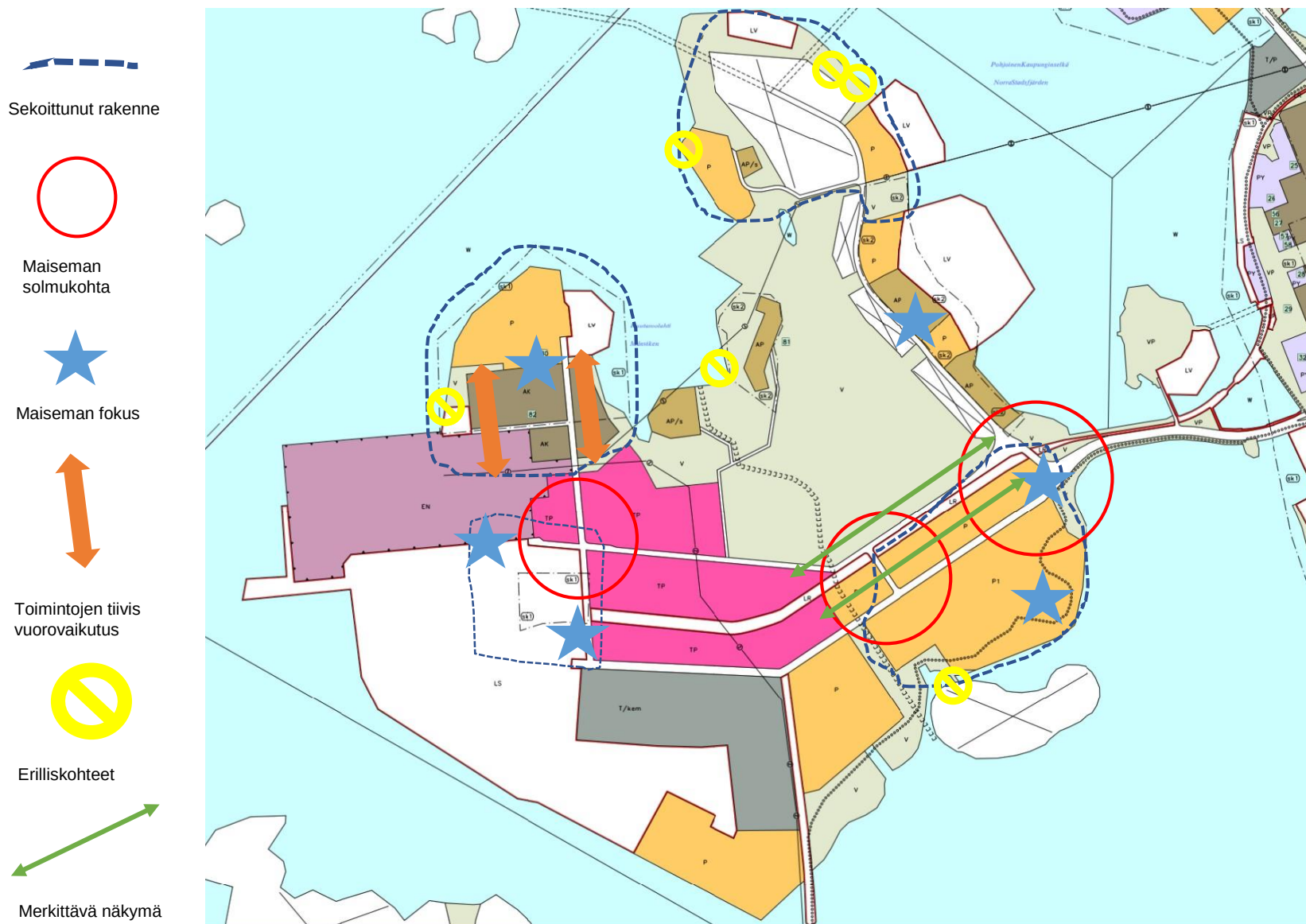
Muutosherkimpiä ovat sekoittuneen rakenteen alueilla tiiviissä vuorovaikutuksessa olevat rakennukset ja toiminnot ilmiöineen. Sekoittunutta rakennusta on erityisesti matkustajasatama-, tulli- ja entisen asema-alueen ympäristössä; Suomen Sokerin ja E-P Voima Oy:n asuinalueilla Frilundintien varressa; sisääntuloväylien varrella: radan, hotelli-, kylpylä- ja huvipuisto-, varasto- ja pientalo tonttien ympäristössä. Muutosherkkiä ovat yhtäaika näiden läheisyydessä metsä-, ranta- ja puistomaiset alueet pienmaisemineen. Näihin kuuluvat myös perinteiset rakennusryhmät - venesuojat esim. Kuulahden pohjukassa ja seurojen sekä kerhojen tonteilla. Muutosmahdollisuuksia on väljemmin rakennetussa avoimessa miljöössä: entisillä logistiikan ja rahtin alueilla sekä selkeästi rajautuvien kone- ja pienteollisuuden alueilla. Näissäkin tulee arvioida hyvin säilyneiden RKY- kohteiden läheisyys ja historiassa jo varhain sekoittuneiden rakenteiden säilyttäminen ymmärrettävänä. Avoim rantaosuuksia ja bulevardimainen maisema on historiallisesti arvokas liikenteen linjaus, yhtäällä muutosherkkä ja toisaalla muutosmahdollisuus. Se korostaa radan historiallista merkitystä aluekokonaisuudessa – Vaskiluodon identiteetin syntyemisessä.

Saarikokonaisuuden ja sen aluetyyppien KH- arvojen säilyminen edellyttää käytön ja rakentamisen jatkumista mahdollisimman ymmärrettävänä, luettavana ja paikoin alkuperäisen kaltaisena. Saaren rakennuskanta kertoo historiallisista aikakausista tapahtumineen, rakennusvaiheista, suunnittelun ihanteista, käytön aikaisista toiminnoista, yhteisöistä ja sosiaalisista ilmiöistä. Rakennuskanta yhdessä on Vaskiluodon muisti ja todistaa voimallisesti sen kulttuuri-historiallisista arvoista. Luonnontilainen metsä on erittäin merkittävä arvo Vaasan kaupungin asukkaille. Lähivieraluetta uhkaa helposti rakentaminen ja kaupungin tiivistäminen (uudisrakentaminen). Vaskiluodon luonnontilaisen metsäalueen säästämistä rakentamiselta puoltaa sen pitkä historia kaupunkilaisten virkistysalueena 1900-luvun vaihteesta, edelleen lähi-liikuntakulttuuri ilmiönä sekä metsä- ja puistoalueiden tutkitusti tehokkaat terveysvaikutukset.

Vaskiluoto, kartta 1900-luvun alkupuolelta. PM museo arkisto.

Vaskiluoto muutosherkkyys

21.5.2019

Vaskiluoto, kulttuurihistoriallinen selvitys

Rautatieasema ja rata-alue

Pienmaisema

Puistopuita

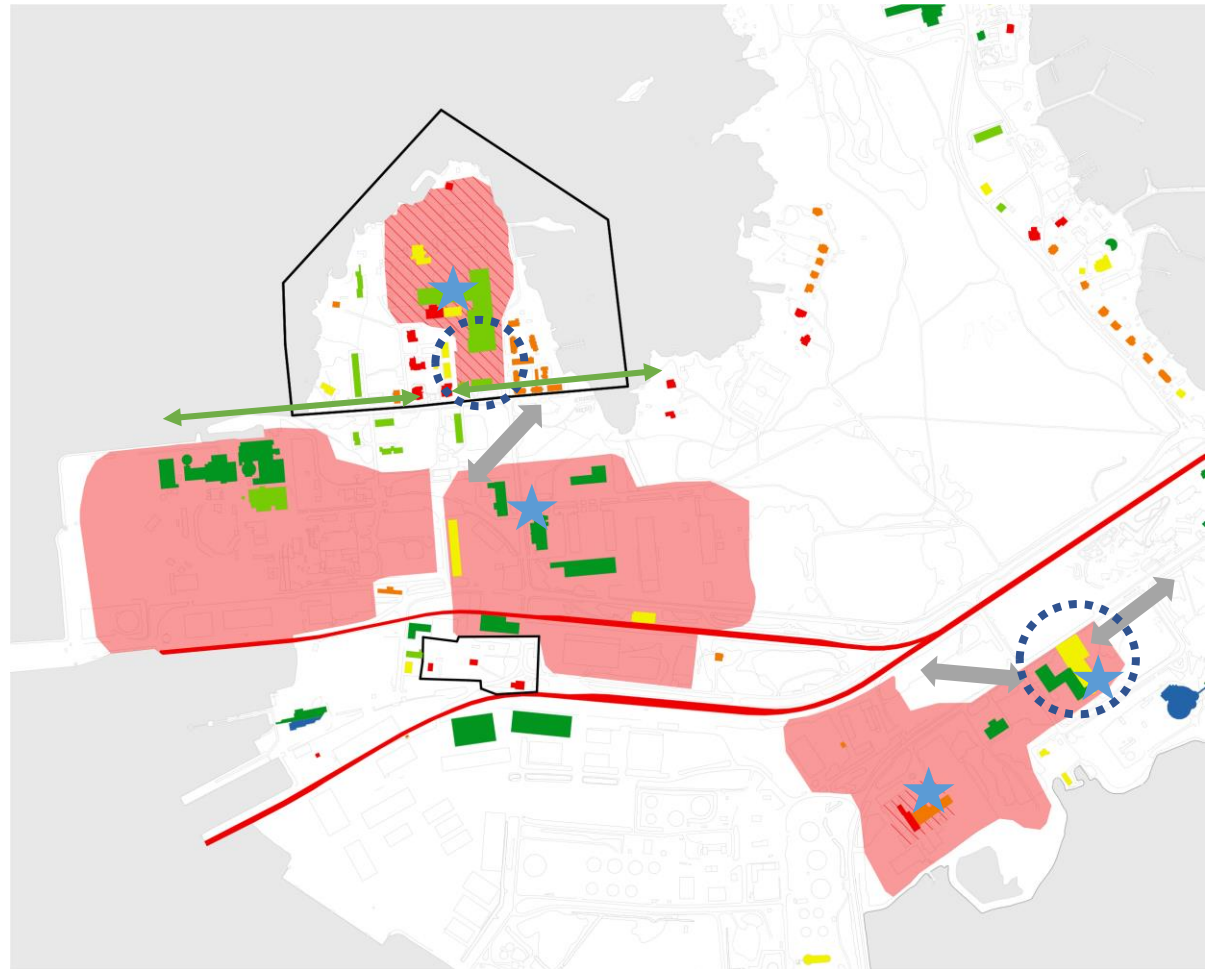
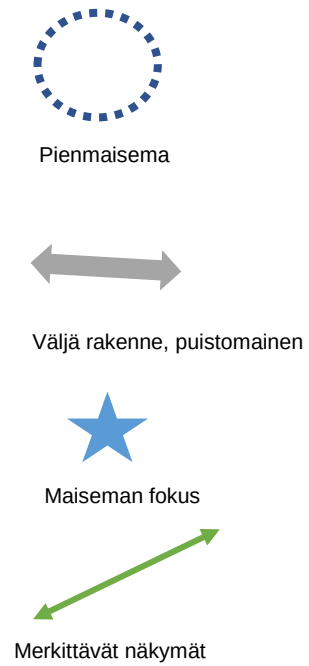
Väljä rakenne

Merkittävät näkymät (avoin maisema)

Varhaiset ja modernit teollisuusalueet

41

Satamatoiminnot

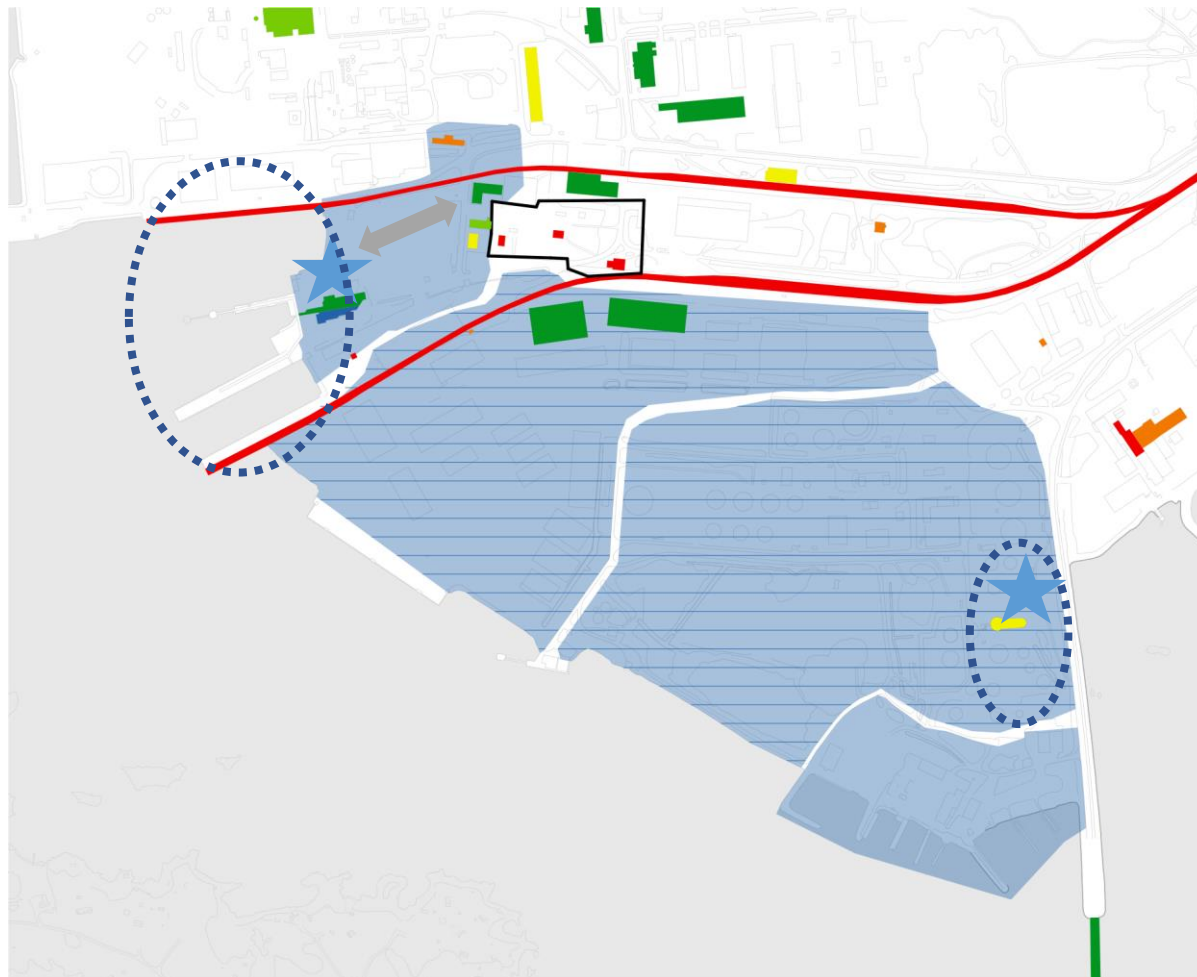
Pienmaisema

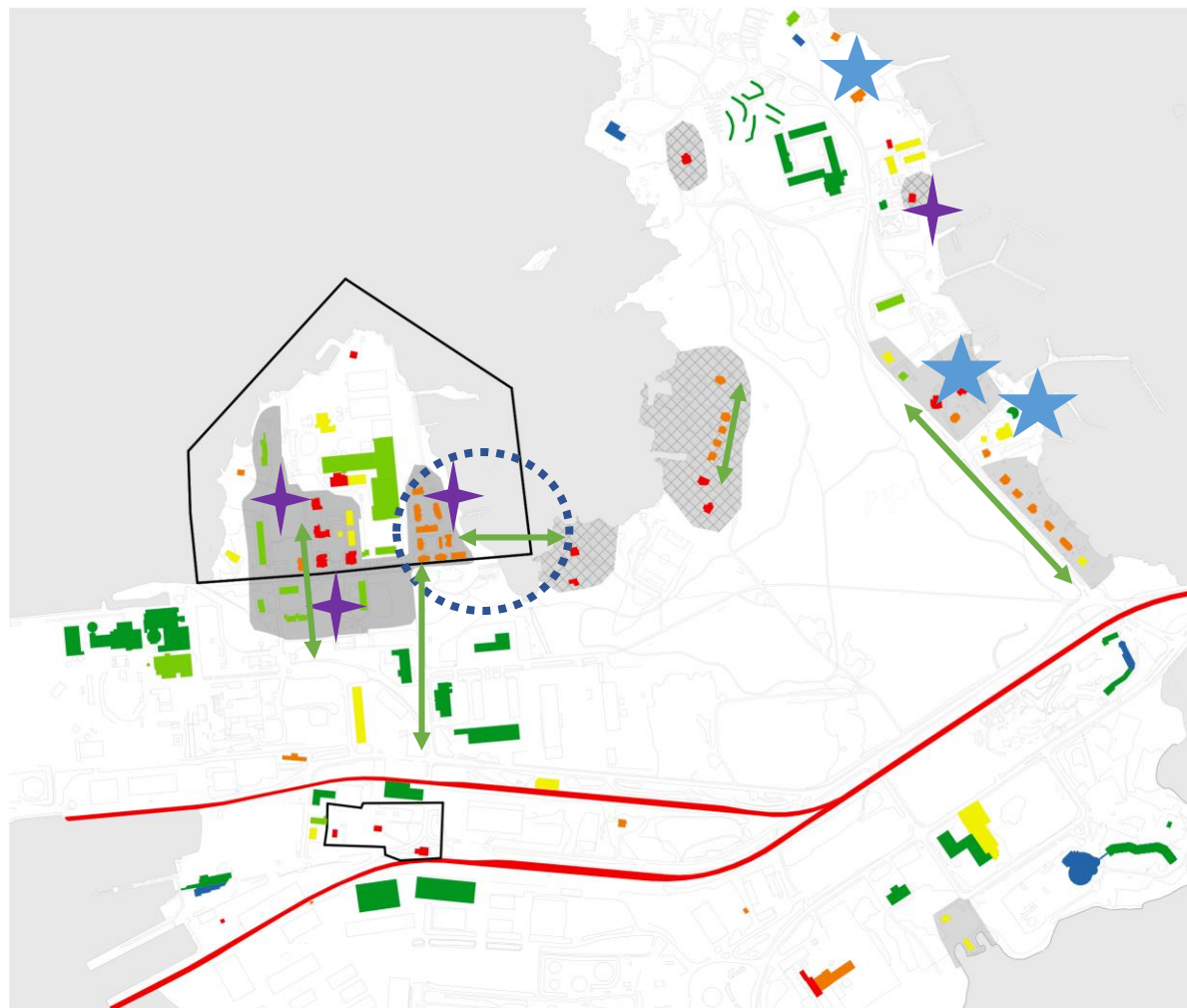
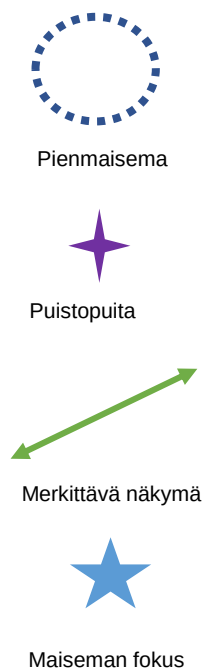
Väljä rakenne, aukio

Maiseman fokus

Varhaiset ja modernit asumismiljööt

Veneilytoiminnot

Pienmaisema

Puistopuita

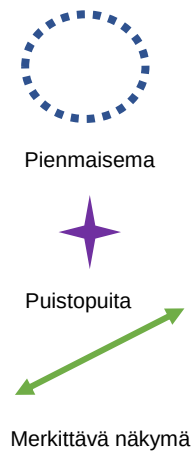
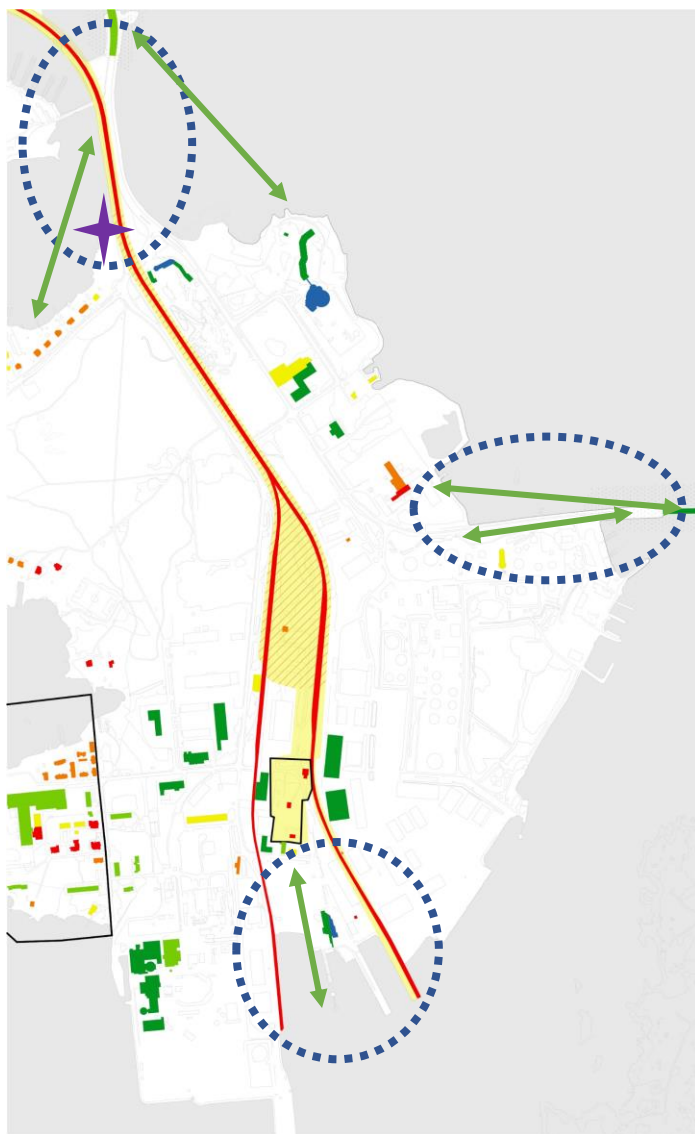
Väljä rakenne, puistomainen

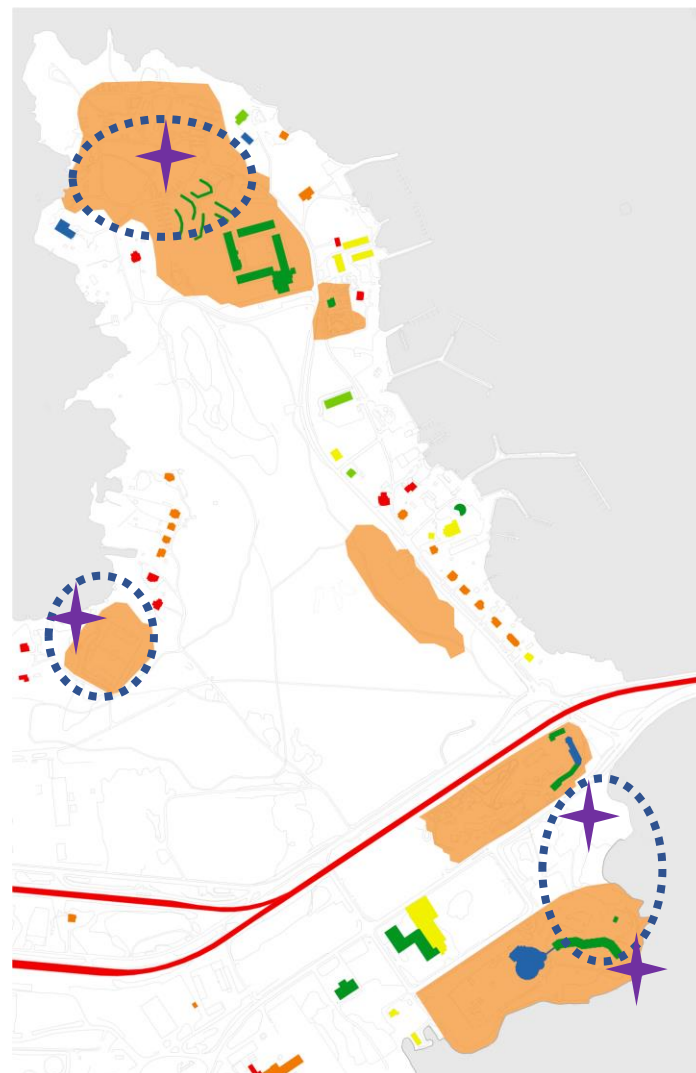
Merkittävä näkymä

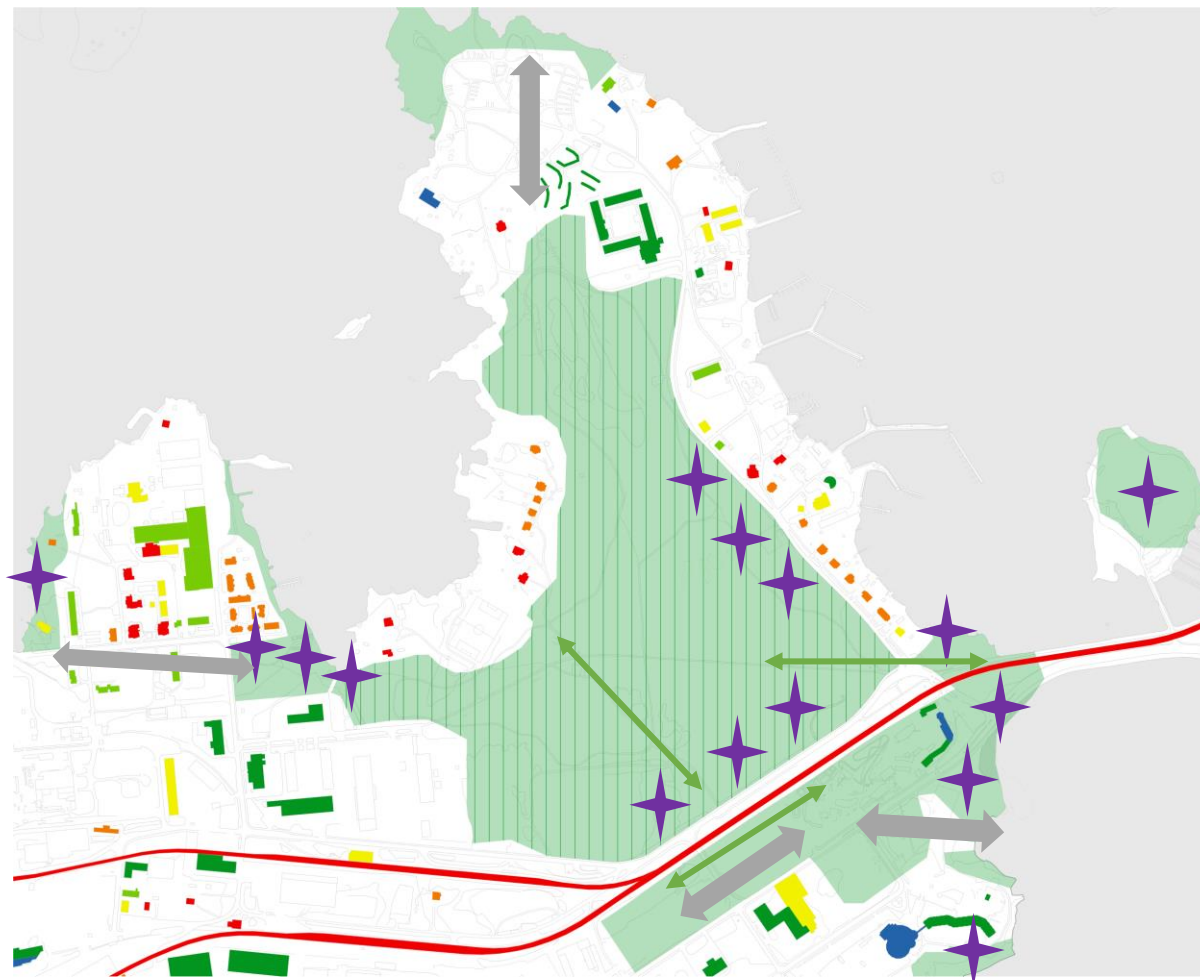
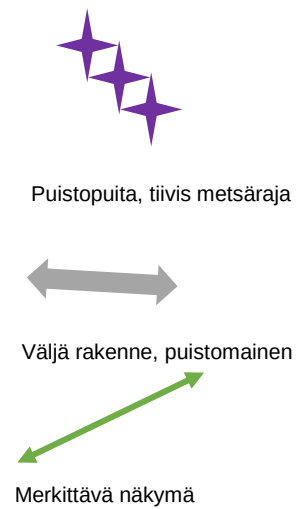
Siltamaisemat ja laiturit

Matkailu, majoitus, vapaa-aika

Luonnontilainen ja puistomainen viheralue

Käytettyjen menetelmien kuvaus

Kulttuurihistoriallisten arvojen arviointi perustuu historiallisiin arkisto- ja kirjallisiin lähteisiin, kartta- ja paikkatietoihin, rakennushistoria- ja kulttuuriympäristöselvityksiin, Pohjanmaan museon alue-, kohde- ja rakennusinventointitietoihin/ KIOSKI -tietokanta. Lisäksi arviointi perustuu selvitystä varten tehtyyn kenttätutkimukseen ja kohteiden valokuvadokumentointiin. Dokumentointi tehtiin kevättalvella ja runsas lumi maastossa vaikeutti paikoin liikkumista sekä kohteiden saavuttamista. Useat kohteet olivat teollisuus- ja satama-alueilla suljetulla sekä aidatulla alueella vaikeasti valokuvattavia. Samoin monet huvila- ja asuinrakennukset olivat aidattuja sekä kameravalvottuja yksityisalueita.

Aiemmat tutkimukset, jotka on lueteltu lähteissä, olivat kattavat tämän selvityksen tarkoitukseen. Osin keskeneräisiä selvityskohteita KH- arvojen arvioinnin osalta ovat on vielä Suomen Sokerin teollisuus- ja asuinyhteisö, jonka RHS- selvitys valmistui huhtikuussa 2019. Suomen Sokerin alueen kohdekohtaiset arvioinnit jatkuvat kevään ja kesän 2019 kynnyksellä.

Osayleiskaavataso selvitykseksi on tässä valittu tiivistelmätyyppinen tarkastelu: saarikokonaisuus, sille ominaiset aluetyypit ja kohteet (kiinteistöt) sekä rakennukset (tyypilliset fokus- rakennukset). Miten aluetyypit on valittu ja rajattu? Pääpaino on ollut alueen historiallisten ja toiminnallisten arvojen ymmärrettävyydellä ja alueen tunnuspiirteiden yhtenäisyydellä, miten hyvin alkuperäisinä tai sen kaltaisina alueet ovat säilyneet. Saarikokonaisuuden tarkastelu on esitelty ensin sen ominaispiirteitä kuvaavain aikakausin. Sen jälkeen on esitelty luetteloina aluetyypit, jotka Vaskiluodosta on voitu piirteidensä mukaan erottaa. Kohteet (kiinteistöt) ja rakennukset on valittu aluetyyppeinsä kuuluvaksi ensisijaisesti niiden historiallisen käytön ja rakennustyyppin mukaan. Selvityksessä on viitattu nykyiseen käyttöön, mikäli se on muuttunut alkuperäisestä. Aluekokonaisuuksiin on taulukoissa otettu esille modernin ajan 1945 jälkeen rakennettuja kohteita, myös teollisuushalleja tai liiketiloja (1970-2000- luku), jotka osoittavat alueen kerroksisuuden, säilyneisyyden ja rakennuskannan muutosten laatua. Niitä ei ole arvioitu KH- arvoiltaan yksittäisinä kohteina vaan osana aluetta.

Aluekokonaisuuden ja -tyyppien arvojen arvioimiseksi on tarkasteltu: rakennuskannan ajallisesti yhtenäistä tai eriyvää luonnetta; paikallista identiteettiä, miten historia on ymmärrettävää ja alueen asukkaat mieltävät paikallisuuden; ympäristöä ja asemakaavan suhdetta luontoon, alueen asemaa saaren suurmaisemassa, puistojen ja viheralueiden hoitoa, virkistysalueen saavutettavuutta; arkkitehtonisia arvoja: kaupunkikuvaa ja kaavoituksen sekä rakennuskannan laatua (yhtenäisyys, vaihtelevuus, harvinaisuus, tyypillisuus), alkuperäisen arkkitehtuurin säilyneisyyttä ja muutosten laatua.

Saarikokonaisuuden ja alueiden muutosherkkyys on merkitty karttaesityksiin erilaisin merkein, jotka liittyvät alueen ominaispiirteisiin, tai kohteiden luonteeseen. Merkit saattavat viitata alueen sisällä, reunamilla tai sen ulkopuolella muutospaineisiin. Muutosherkässä ympäristössä purkaminen, laajentaminen, korottaminen tai täydennysrakentaminen tulisi suunnitella erityisellä tarkkuudella KH- arvojen säilyttämiseksi.

KH- arvojen arvioinnin ja karttaesitysten tulkintaohje

Yhteistyöryhmässä Vaasassa 23.4. 2019 tehty loppuarviointi on sisällytetty tähän selvitykseen. Läsä olivat Vaasan kaupungin kaavoituksen ja Pohjanmaan museon edustus sekä Sitowiselta selvityksen tekijöiden edustus.

Aluetyypit (KH- ominaispiirteiden pohjalta valittuna) esim. Varhaiset huvila- ja asuinkiinteistöt, varhainen teollisuus ja työväenasunnot, teollisuus- ja liike-elämä, satamatoiminnot, rautatieasema ja rata-alue, matkailu- majoitus ja vapaa-aika, pienvenetoiminnot, silta-, laituri- ja liikennealue, luonnontilainen ja puistomainen viheralue.

Aluetyyppien arviointi- kartta (rajaukset). Analyysi: mitä arvoja alueilla on ja miten ne ilmenevät on esitetty tiivistetysti sanallisesti ja taulukoina ja karttaesityksenä.

Kulttuurihistorialliset arvot/ perustelut

Tarkastelun kriteerien painotus:

Kerroksisuus

Todistusvoimaisuus (ilmiöiden kertovuus, ymmärrettävyys)

Alkuperäisyys

Tyypillisuus

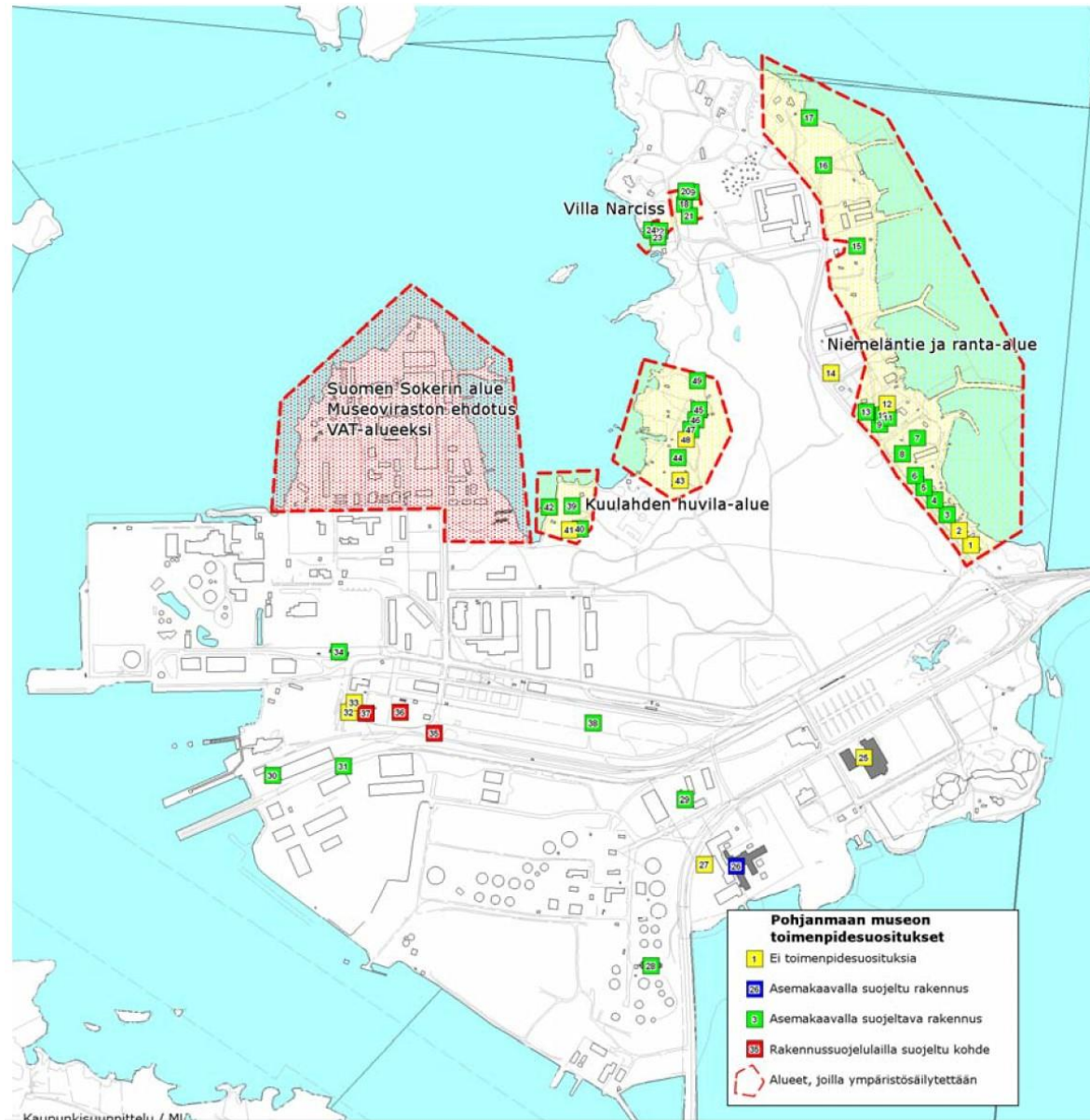
Harvinaisuus (paikallinen, maakunnallinen, valtakunnallinen konteksti)

KH- arvojen jaottelu ja lyhenteet

R = rakennushistoriallinen (rakennusperinteinen, -tekninen tai arkkitehtoninen) (mrp modernirakennusperintö, 1945 jälkeen rakennetut kohteet)

H = historiallinen (esim. asutus-, teollisuus-, liikenne-, sosiaali-, sotahistoria)

Y = ympäristöarvo (maisemakokonaisuus tai maisemallisesti keskeinen sijainti) (mks maisemallisesti keskeinen sijainti)

Lähteet

Painetut lähteet

Nyman, Mattias (2018). Vaskiluodon voimalaitosyhdyskunnan suppea rakennushistoriaselvitys. Arkkitehtitoimisto Laatio.

Orhanen, Outi (2015). Hotelli Rantasipi Tropiclandia, entinen hotelli Waskia inventointi 17.12.2015. Pohjanmaan museo.

Suomen Sokerin Vaasan tehdas asuinalueen rakennushistoriallinen selvitys 2019. Raportti. Vaasan kaupunki, kaavoitus 17.4.2019.

Vaasa, kulttuuriympäristöselvitys 2010. Vaasan kaupunkisuunnittelu.

Vaskiluodon osayleiskaava 20140. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma 2.11.2018. Vaasan kaupunki, kaavoitus.

Öst, Susanna (2009). Rakennushistoriallinen tutkimus vaskiluoto. Pohjanmaan museo.

Suulliset lähteet

Kaavoitusarkkitehti Anne Majaneva Vaasan kaupunki, kaavoitus. Rakennustutkija Outi Orhanen Vaasan kaupunginmuseot, Pohjanmaan museo.

Karttalähteet

<https://kartta.museoverkko.fi> (MV:n valtakunnallinen karttapalvelu)

Ilmakuvat, vanhat valokuvat ja postikortit, Vaasan kaupunki, kaavoituksen arkistot.

Vanhat kartat, asemakartat, Pohjanmaan museo, arkisto.

<https://kartta.vaasa.fi/>

Elektroniset lähteet

www.rky.fi valtakunnallisesti merkittävät rakennetut ympäristöt RKY

Vaasaennenjanyt.blogspot.com/_

KIOSKI –sovellus ja tietokanta: alueet, kohteet, rakennukset tiedot

VASKILUOTO KULTTUURIHISTORIALLINEN SELVITYS

Yhteenveto ja toimenpidesuosituks

Vaskiluoto on kehittynyt ensisijaisesti teollisuuden tarpeisiin ja sen ehdoilla. Ensimmäinen teollisuuslaitos saarella oli Vaasan Sokeritehdas (myöh. Suomen Sokeri), jonka sijoittumiseen juuri Vaskiluotoon vaikuttivat mm. hyvät liikenneyhteydet maitse ja meritse. Tämän jälkeen saarelle on sijoittunut lisää teollisuutta, mm. moottoritehdas ja painotaloja. Sataman yhteydessä on paljon varastointia vaativaa toimintaa, kuten öljysatama. Öljysatamatoimintoja on ollut alueella lähes 100 vuotta.

Vaskiluodon asutushistoria koostuu 1800-luvun lopun huviloista ja 1900-luvun alkupuolen tehdastyöläisten asuinalueista. Näiden käyttötarkoitusten lisäksi saarta leimaavat vapaa-ajan toiminnot kuten matkailu ja veneily sekä laajat viheralueet, joiden tehtävä on ollut paitsi pehmentää teollisuuden haitallisia vaikutuksia, myös tarjota asukkaille virkistystä. Vapaa-ajalle tarkoitettuja alueita on ollut sekä tehtaiden asuinalueiden yhteydessä että yleisesti kaupunkilaisten käytettävissä.

Kulttuurihistorian suojelun näkökulmasta alueen arvot on suurelta osin tunnustettu ja huomioitu eri tasoilla. Valtakunnallisesti arvokkaat RKY-alueet on merkitty kokonaisyleiskaavaan ja asemakaavoissa on suojelumerkintöjä, jotka perustuvat aikaisempiin inventointeihin ja rakennussuojelupäätöksiin (laki rakennusperinnön suojelusta). Osa saaren asemakaavoista on vanhentuneita, ja niissä ei ole suojelumääräyksiä. Huvilat on pääsääntöisesti huomioitu aluesuojelumerkinnöillä, mutta asemakaavatasoinen suojelu on puutteellista. Merenkyntäjien paviljonki on jäänyt pois kokonaisyleiskaavan aluesuojelumerkinnästä, mutta sitä suositellaan nyt suojeltavaksi.

Sokerin alueesta ja EPV:n asuinalueesta on tehty erilliset rakennusinventoinnit, joissa on tehty tarkempi rakennusten arvottaminen asemakaavoituksen pohjaksi. Tämän selvityksen tarkoituksena oli muodostaa kokonaisarvio ja selvittää erityisesti mahdollisia moderneja rakennusperinnön kohteita, joita ei aikaisemmin ole kartoitettu. Näistä ei kuitenkaan muodostunut selkeää, yhtenäistä kokonaisuutta, vaan modernin ajan rakennukset sijaitsevat hajallaan ympäri saarta, sopeutuen vakiintuneisiin alueellisiin käyttötarkoituksiin. Erityisiä moderneja suojelukohteita alueelta ei löytynyt.

Konsultti on esittänyt inventoinnissa kohteille arvoja, jotka on tässä taulukossa arvioitu työryhmässä uudelleen. Työryhmä on myös esittänyt toimenpidesuosituks

Lyhenteiden selitykset:

Suojelutilanne

RSL = suojeltu lain nojalla

AK = suojeltu asemakaavassa

RKY = valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö

YK = yleiskaavassa suojelumerkintä

RS = rautatiesopimus 1998

Arvot

R, r = rakennushistoriallinen (rakennusperinteinen, -tekninen tai arkkitehtoninen)

H, h = historiallinen (esim. asutus-, teollisuus-, liikenne-, sosiaali- tai sotahistoriallinen)

Y, y = ympäristöarvo (maisemakokonaisuus tai maisemallisesti keskeinen sijainti)

Isolla kirjaimella huomattavat arvot, pienellä kirjaimella vaatimattomat arvot. Nähdään inventoinnissa esitetyt arvot, mutta nähdään niissä myös eri tasoja – kaikki eivät ole yhtä arvokkaita.

Toimenpidesuositus

AS = aluesuojelumerkintä osayleiskaavaan (RKY-alueet valtakunnallisesti merkittävänä, huvila-alueet maakunnallisesti merkittävänä)

KS = kohdesuojelumerkintä osayleiskaavaan

Nro	Kohde	Aikakausi	Suojelutilanne	Arvot	Toimenpidesuositus
	Varhainen teollisuus ja työväen asunnot				
1	Sokerin asuinalue, tiilirakennukset	1890->	RKY, YK	R, H, Y	AS, KS
2	Sokerin asuinalue, puurakennukset	1920->	RKY, YK	R, H, Y	AS, KS
3	Kerrostalo	1960-luku	RKY, YK	H	AS
4	Sauna- ja pesularakennus	1960-luku	RKY, YK	H	AS
5	Ent. sauna, muutettu asunnoksi 1927, tyhjillään	1900	RKY, YK	R, H	AS
	Varhainen teollisuus ja liike-elämä				
6	Ent. Wickströmin tehdasalue, Moottorikatu 13	1900->	AK	R, H, Y	KS
7	Moottorikatu 17 (Yllin talli)	1900->		H (vanhin osa)	
8	Nobel Standard vahtitupa	1926	AK	R, H	KS
	Rautatieasema ja rata-alue				
9	Rautatieasema	1900	RKY, RSL, RS, AK	R, H, Y	AS, KS
10	Asemamestarin talo ja pihapiiri	1907	RKY, RSL, RS, AK	R, H, Y	AS, KS
11	Tullimiehen virkatalo	1890	RKY, AK, RS	R, H, Y	AS, KS
12	Ent. paloasema	1928	AK	R, H, Y	KS
13	Varastomakasiini, Reininkatu	1940		h, y	
14	Havator	uusi		y	
	Satamatoiminnot				
15	Sing-sing	1920?	AK	R, H, Y	KS

16	Luotsitalo (purkulupa)	1948		R, H, Y	
17	Vaskiluodon ruokala (purkulupa)	1956		r, H, y	
18	Toimistorakennus	1990-luku		y	
19	Matkustajaterminaali	1980-luku		r, H, y	
20	Vanha satamakonttori	1906	AK	R, H, Y	KS
21	Pumppuhuone	1900-l alku	AK	R, H, y	KS
22	Gulf Oil betoninen säiliö	ennen v. 1935	AK	R, H, Y	KS
23	Kutterisatama	1990->		y	
	Varhainen huvilamiljöö ja asuinkiinteistöt				
24	Villa Narciss, Haukilammentie	1880	YK		KS
25	Kuulahdenkatu 2, Villa Haglund	1918	YK	R, H, Y	AS, KS
26	Kuulahdenkatu 4	1924	YK	R, H, Y	AS, KS
27	Kuulahdenkatu 6	1924	YK	R, H, Y	AS, KS
28	Kuulahdenkatu 8	1926	YK	R, H, Y	AS, KS
29	Kuulahdenkatu 10	1928	YK	r, y	AS
30	Villa Kurtén, Kuulahdenkatu	1880->	YK	R, H, Y	AS, KS
31	Villa Roos, Kuulahdenkatu	1890->	YK	r, H, y	AS
32	Villa Stenfors	1895->	YK	R, H, Y	AS, KS
33	Niemeläntie 2	1935	YK	r, h, Y	AS
34	Niemeläntie 4	1926	YK	h, Y	AS
35	Niemeläntie 6	1890/1926	YK	R, H, Y	AS, KS
36	Niemeläntie 8	1924	YK	R, H, Y	AS, KS
37	Niemeläntie 10	1924	YK	R, H, Y	AS, KS
38	Niemeläntie 12	1924	YK	R, H, Y	AS, KS
39	Niemeläntie 14 vahtimestarin asunto	1873?	YK	R, H, Y	AS, KS
40	Niemeläntie 14 ravintola Seglis	1873	YK	R, H, Y	AS, KS
41	Purjehtijankuja 2	1961	YK	y	AS
42	Niemeläntie 16	1890/1923	YK	R, H, Y	AS, KS kaikille rakennuksille
43	Niemeläntie 18/Villa Grönroos	1897	YK	R, H, Y	AS, KS
44	Niemeläntie 16 B	1923	YK	r, H, Y	AS
45	Niemeläntie 20	1957	YK	r, y	AS
46	Niemeläntie 22	1939	YK	R, H, Y	AS, KS
47	Niemeläntie, Villa Finnilä (minigolfin vieressä)	1868	YK	R, H, Y	AS, KS
48	Merenkyltäjät / vahtimestarin asunto	1873		R, H	AS
49	Sahakatu / Kesäpolku	1947		R, h, y	
	Matkailu, majoitus ja vapaa-aika				
50	Hotelli, Lemmenpolku 3	1972		r, h, y	
51	Tropiclandia	1992		h, y	
52	Wasalandia	1988		h, y	
53	Leirintäalue	1970->		r, h, y	
54	Minigolf	1973 kioski		h	
	Pienvenetoiminnot				
40	Niemeläntie 14 ravintola Seglis	1873	YK	R, H, Y	AS, KS
55	Niemeläntie 14 Segelföreningens klubbhus	2001	YK	y	AS

56	Niemeläntie Moottorivenekerhon venehalli + klubitilo "Tornet"	1950-luku	YK	Tornet R, H, Y venehalli H, Y	AS / klubitilo KS?
57	Segelföreningens bastu	2012	YK	y	AS
58	Duvaldtintie 1 veneliike yms	1979->	YK	y	AS
59	Pursiseurien paviljonki Merenkyntäjät	1926		R, H, Y	AS, KS
60	Merenkyntäjien venehallit ja huoltorakennukset	1977?		h, y	AS
xx	Sokerin asualueen venevajat, Frilundintien itäpäässä	1900->		H, Y	AS
	Erilliskohteet				
61	Merivartioston asuntola, Niemeläntie 34	1950		r, h	AS
62	Lentokonehalli	1920-luku	(RSL-prosessi kesken)	R, H, y	AS, KS
63	Frilundintien länsipäässä, kanoottikerho, ent. Merenkulkuhallitus	1977	RKY, YK	h, y	AS
64	Haukilammentie, Waskisauna	2018			
	Modernin ajan teollisuuslaitokset ja liike-elämä				
65	Sahakatu 2 ent. Hienopaja Hehku	1945->		H, y	vanhimmat osat KS
66	Reininkatu 3	1964 + 1980-luku		1964 y h	
67	Kaarlentie 2 ent. Vasabladetin painotalo	1988		r, Y	KS?
68	Kaarlentie 4 (- 10?) + vapaavarasto	1980->			
69	Backman Trummer	1930/2016		y	
	Modernin ajan teollisuus ja työväenasunnot				
70	Frilundintie 9 E-P Voima tehdasalue	1956->		H, Y	
71	Frilundintie 5 asuinkerrostalo	1970		R, H	
72	Frilundintie 7 asuinkerrostalo	1957 (purkulupa)		R, H	
73	Frilundintie 7 rivitalo	1967		R, H	
74	Frilundintie 7 omakotitalo	1957		R, H	
	Silta-, laituri- ja liikennealueet				
75	Vaskiluodon silta ja ratapenger	rata 1890-luku tie 1960-luku		H, Y	
76	Myrgrundin silta	1973		H, Y	
77	Reininlaituri			y	
78	Lauttasataman laiturit			y	
79	Ulkosataman laituri			y	
80	Ulkosataman laituri			y	
81	?				